

NÉPRAJZI HÍREK

A MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁG TÁJÉKOZTATÓJA

XVI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

BUDAPEST 1987.

Szerkesztő:

Selmeczi Kovács Attila

ISSN 0133–8021

Kiadja a Magyar Néprajzi Társaság

Engedélyszám: III/Szl/426/1980.

Felelős kiadó: Balassa Iván

Terjeszti a Magyar Néprajzi Társaság Titkársága

Megrendelhető Kara Tiborné titkárnál

1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 12.

TÁRSASÁGI HÍREK

A MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁG ALAPSZABÁLYAI

(1987. június 3-tól)

1. §

A Társaság címe, székhelye, működési területe, hivatalos nyelve, pecsétje

A Társaság címe: Magyar Néprajzi Társaság, — székhelye: Budapest, — működési területe: Magyarország, — hivatalos nyelve: magyar, pecsétje: „Magyar Néprajzi Társaság” körirat, közepén 1889 évszám.

2. §

A Társaság felügyelete

A Társaság felügyeletét a Magyar Tudományos Akadémia főttkára — a tudományos tevékenység tekintetében — az Akadémia elnökével egyetértésben látja el. A felügyelettel kapcsolatos szakigazgatási tevékenység ellátásában a Társadalomtudományi Főosztály közreműködik.

3. §

A Társaság célja és feladatai

A Társaság célja és feladata: a néprajz mindenkori feladatainak támogatása, végrehajtásukban való részvétel, a néprajz eredményeinek terjesztése, a néprajz művelőinek, pártolóinak és a néprajz iránt érdeklődőknek tömörítése.

4. §

A társasági cél elérésére szolgáló eszközök

A Társaság célja érdekében

- a) székhelyén és vidéken nyilvános felolvasó üléseket tart,
- b) szakmunkákat és folyóiratokat ad ki; a folyóirat a Társaság működéséről is rendszeres jelentéseket közöl,
- c) helyi szervezeteket létesíthet,
- d) szakosztályokat, munkaközösségeket szervezhet,
- e) más egyesületekkel, intézményekkel és szervezetekkel kapcsolatot létesít,
- f) külföldi kapcsolatokat létesít és tart fenn.

5. §

Rendelkezések a társasági vagyonról és jövedelemről

- a) A Társaság vagyona: készpénz, kiadványok készlete és felszerelési tárgyak. A készpénz vagyont betétkönyvben vagy folyószámlán kell elhelyezni.
- b) A Társaság jövedelme: a felügyeleti hatóság költségvetésében biztosított támogatás, tagdíjak, a kiadványok eladásából befolyó összeg, a betétkönyvben vagy folyószámlán elhelyezett készpénz kamatai, önkéntes adományok és hivatalos segélyek.

6. §

A Társaság tagjai

A Társaság tagjai: a) rendes tagok, b) érdemes tagok, c) levelező tagok, d) tiszteleti tagok

- a) Rendes taggá választható minden a Társaság céljait elfogadó személy (jogi személy is);
  - b) Érdemes taggá választhatók a néprajz művelésében jelentős eredményeket elért kutatók, vagy a Társaság céljai érdekében hosszabb ideje eredményesen működő rendes tagok;
  - c) Levelező taggá a néprajz kiváló külföldi művelői választhatók;
  - d) Tiszteleti taggá választhatók a néprajz kiváló művelői.
- Külföldiek a Magyar Tudományos Akadémia előzetes egyetértésével az a), a c) és a d) csoportba választhatók.

7. §

A társasági tagok felvétele

A Társaság tagjait választás útján veszi fel.

- a) Aki rendes taggá kívánja magát választatni, ebbeli szándékát a Társaság titkárságának vagy egyik tagjának ajánlás végett írásban bejelenti. Az ajánlottól a titkárság a választmányi ülés elé véleményes jelentést terjeszt, ennek alapján a választmány az ajánlottat egyszerű szavazattöbbséggel taggá választhatja.
- b) Az érdemes tagokat a titkárság írásbeli ajánlására a választmány egyszerű szótöbbséggel választja.
- c) A tiszteleti, valamint a külföldi levelező tagokat a választmány előterjesztésére a közgyűlés választja.

8. §

A társasági tagok jogai és kötelezettségei

Minden tagnak joga van a nyilvános felolvasó üléseken, közgyűlésen résztvenni, új tagokat ajánlani és tisztséget viselni, valamint szavazni.

A tiszteleti és érdemes tagok a választmányi ülésen tanácskozási joggal vehetnek részt.

A tagok kötelesek a Társaság érdekeit előmozdítani, ezenkívül a rendes és érdemes tagok kötelesek évenként a közgyűlés által megállapított tagsági díjat fizetni.

9. §

A társasági tagság megszűnése

A társasági tagság megszűnhet: 1. halál (jogi személyeknél megszűnés); 2. kilépés; 3. törlés; 4. kizárás által.

Aki a Társaságból ki akar lépni, tartozik ebbeli szándékát a főtitkárnak írásban bejelenteni; ebben az esetben a tagsági kötelezettsége mindenkor a bejelentés évének végéig áll fenn. Törölhető az a tag, aki tagdíját felszólítás ellenére sem fizeti meg.

Kizárható az a tag, akit a magyar büntető hatóság jogerősen elítélt, továbbá aki a Társaságot vagy annak céljait megsértette.

10. §

A közgyűlés

A közgyűlés a tagok összességének képvisellete és a Társaság egyetemes legfőbb szerve.

A közgyűlést évenként egyszer — lehetőleg az év első felében — kell összehívni.

A közgyűlést az elnök hívja össze. A tagokat a közgyűlés előtt legalább 15 nappal külön meghívóval kell meghívni, a meghívónak tartalmaznia kell a közgyűlés helyét, idejét és napirendjét. A közgyűlésen minden tag jogosult résztvenni. Az elnök

vagy a választmány sürgős vagy fontos ügyek elintézésére a fenti módon bármikor rendkívüli közgyűlést hívhat össze. Rendkívüli közgyűlést akkor is össze kell hívni, ha azt 20 tag megindokolt írásbeli kérésben kívánja.

A közgyűlést a Társaság elnöke vezeti.

A közgyűlésen minden tagnak tanácskozási és szavazati joga van. A szavazás általában nyilvános, de három tag kívánságára az elnök titkos szavazást rendel el. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

A közgyűlés határozatképességéhez a tagok felének jelenléte szükséges. Ha az egyébként szabályszerűen összehívott közgyűlésen a tagok nem jelennek meg a határozatképességhez szükséges számban, az elnök ugyanazon tárgysorozattal 14 nap múlva tartandó újabb közgyűlést hív egybe, amely a megjelentek számára való tekintet nélkül határozatképes.

A közgyűlés egyszerű szótöbbséggel határoz.

Döntő kérdésekben, alapszabálmódosítás, a Társaság működésének felfüggesztése, vagy a Társaság feloszlata, más egyesületbe való beolvadása és ez esetben a Társaság vagyonának hovatfordítása kérdésében hozott határozatokhoz minősített többség, a közgyűlésen jelenlévő tagok kétharmadának hozzájárulása szükséges.

A közgyűlés hatáskörébe tartozik:

- a) a főtitkár beszámolója a Társaság működéséről, a pénztáros és számvizsgáló bizottság beszámolója a Társaság gazdasági helyzetéről, tevékenységéről, vagyoni állapotról;
- b) a választmány, a tisztségviselők és a számvizsgáló bizottság megválasztása a választmány előterjesztése, a választmány által kiküldött háromtagú jelölőbizottság javaslata szerint. Tisztségviselő a jelölőbizottság tagja nem lehet. A jelölőbizottságot a tisztújító közgyűlés előtt legalább három hónappal meg kell választani. A tiszteleti és levelező tagok választása, az év közben megválasztott rendes és érdemes tagok bejelentése;
- c) a költségvetés és a zárszámadás megtárgyalása, a felelős számadók részére a felmentvény megadása és általában a vagyoni kérdések végső fokú intézése;
- d) a választmány hatáskörét meghaladó fontosabb szerződések és különösen a Társaság vagyonállagát érintő jogügyletek elhatározása, illetőleg jóváhagyása;
- e) a választmány megfellebbezett határozatainak felülbírlása;
- f) indítványok tárgyalása;
- g) szakosztályok és helyi szervezetek létesítése és működésének jóváhagyása;
- h) az alapszabályok módosítása;
- i) más társasággal egyesülés (fúzió) elhatározása;
- j) tudományos előadás tartása.

A közgyűlés elé terjesztendő mindennemű indítványt a közgyűlést legalább egy héttel megelőzőleg, a titkárság útján a választmánynak írásban be kell jelenteni; a választmánynak be nem jelentett indítványok tárgyalása a következő közgyűlés napirendjére tűzhető.

A közgyűlésről jegyzőkönyvet kell felvenni, ennek a közgyűlés lényeges mozzanatait tartalmaznia kell, a közgyűlésen részt vett tagok névsorával. A jegyzőkönyvet az elnök, a jegyzőkönyv vezetője és az elnök által erre a célra felkért két tag aláírásával hitelesíteni kell.

A közgyűlés jegyzőkönyvét egy példányban meg kell küldeni a Magyar Tudományos Akadémiának.

11. §

A választmány

A választmány a Társaság állandó jellegű tanácskozó és ügyintéző szerve. 24 választott tagja van, ezen kívül tagjai a tisztségviselők, továbbá tanácskozási joggal – szavazati jog nélkül – a belföldi tiszteleti és érdemes tagok.

A választmány tagjainak egyharmad része tisztújításkor sorsolás útján kiesik, az így kiesettek a következő időszakra is jelölhetőek.

A választmány a Társaság ügyeinek intézésére ügyrendet alkothat.

Határoz az elnök és a titkárság által elébe terjesztett, a választmány hatáskörébe tartozó kérdésekben: megválasztja a rendes és az érdemes tagokat, megválasztja a kiadványai szerkesztőit és szerkesztő bizottsági tagjait, dönt a tagok kilépése és kizárása tárgyában, ellenőrizteti a vagyonkezelést, előkészíti a közgyűlés elé tartozó előterjesztéseket, kiküldi a jelölőbizottságot.

A választmány szükség szerint bizottságokat küldhet ki, munkaközösségeket szervezhet. Ezek a választmánynak felelősséggel tartoznak.

A választmány ellenőrzi a szakosztályok és a munkaközösségek munkáját.

A választmány a szükséghez képest a Társaság működésének előmozdítása céljából, ahol a működés feltételei adottak, vidéki csoportot szervezhet. A vidéki csoportot a választmány által választott csoportelnök és csoporttitkár vezeti. A vidéki csoport a Társaság alapszabályainak értelemszerű alkalmazásával működhet. Tudományos vagy közérdekű felolvasóüléseket tarthat. Külön költségvetése és ügyintézése nincs, kiadásait a Társaság fedezi, ügyeit a Társaság intézi.

A választmányt az elnök a titkárság útján meghívóval hívja össze. A választmány szükség szerint, lehetőleg havonta ülést tart, júniustól szeptemberig azonban csak rendkívül indokolt esetben.

A választmány határozatképességéhez a tagok felének, az elnöknek vagy az egyik alelnöknek és a főtitkárnak vagy a titkárnak a jelenléte szükséges.

A választmányban a szavazás általában nyilvános, de három tag kívánságára az elnök titkos szavazást rendel el. A választmány egyszerű szótöbbséggel határoz. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

A választmány határozatai ellen a határozathozatal napját követő naptól számított 15 napon belül a közgyűléshez lehet fellebbezni.

Az ülésekről jegyzőkönyvet kell vezetni, ezt az elnök, a jegyzőkönyv vezetője és az elnök által e célra felkért két tag aláírásával hitelesíti. A választmányi ülésen az előző ülés jegyzőkönyvét ismertetni kell.

12. §

A tisztségviselők

A Társaság közgyűlése a választmány előterjesztésére választ egy elnököt, három alelnököt, egy főtitkárt, két titkárt, egy pénztárost, egy pénztári ellenőrt, egy jogtanácsost, szakosztályelnököket és két-két szakosztálytitkárt.

A Társaság tisztségviselőit a tisztújító közgyűlés 3 évre nyílt vagy titkos szavazással választja, s ha az utóbbi esetben általános szavazattöbbsége egyik jelöltnek sem volna, a második választás csak a legtöbb szavazatot nyert két jelölt között történik.

Minden tag választó, és választható tisztségekre.

A tisztségek valamelyikének a közgyűlés előtt történt megüresedése esetén a legközelebbi közgyűlésig a választmány ad helyettesre megbízást.

13. §

A védnök

A Társaság közgyűlése a választmány előterjesztésére védnököt kérhet fel. A Társaság védnökének a magyar tudományos élet valamely kiemelkedő egyénisége választható.

14. §

Az elnök

Az elnök képviseli a Társaságot a hatóságok és más hivatalos intézmények előtt. Irányítja a Társaság működését. A főtítkárral együtt aláírja a Társaság nevében a kötelezettségvállalásokat. A kifizetéseket utalványozza, ezt a jogát az alelnökökre és főtítkára kiterjesztheti. A költségvetésben nem szereplő célokra csak választmányi határozat alapján utalványozhat. Bármikor jogosult a pénztárkezelést ellenőrizni, ügyviteli iratokba és számadásokba bármikor betekinhet. Eldönti, hogy melyik szervnek kell eljárnia olyan esetekben, amelyekről az alapszabály nem rendelkezik. A közgyűlésen, a választmányi és felolvasó üléseken elnököl. A közgyűlést és a választmányi üléseket összehívja. Ellenőrzi a választmány határozatainak végrehajtását.

Szavazategyenlőség esetén az ő szavazata dönt.

Az elnököt akadályoztatása esetén elsősorban az ügyvezető alelnök, vagy bármelyik alelnök, az ő akadályoztatásuk esetén a főtitkár helyettesíti.

Két választmányi ülés között az elnök tanácsadó szerve az elnökség, amelynek tagjai az alelnökök, a főtitkár és a Társaság azon tagjai, akiket az elnök meghív.

Az elnök hatáskörébe tartoznak a külföldi kapcsolatok.

15. §

Az alelnökök

Az alelnökök az elnököt akadályoztatása esetén mindenben helyettesítik és vele egyetértésben minden olyan ügyet intéznek, amely az alapszabályok szerint nem tartozik a Társaság más szervének hatáskörébe.

Az elnök az alelnököket meghatározott ügykörök tartós vitelével is megbízhatja.

A közgyűlés az egyik alelnököt ügyvezető alelnökké választhatja. Ebben az esetben az ügyvezető alelnök helyettesíti elsősorban az elnököt. Az ügyvezető alelnök helyettesítési joga a teljes elnöki jogkörre kiterjed.

16. §

A titkárság

A főtitkár az elnök irányításával vezeti a Társaság ügyeit, a választmányi ülések előadója. Utalványozási joggal rendelkezik, aminek nagyságrendjét az elnök határozza meg. Intézkedéseiben az elnökkel egyetértésben jár el, az alelnököket akadályoztatásuk esetén helyettesíti. A közgyűlésen a Társaság működéséről beszámol.

A titkárok a főtitkár irányításával a Társaság működésével kapcsolatos szervezési munkákat végzik, előkészítik a felolvasó üléseket, vándorgyűléseket. Vezetik a közgyűlés és a választmányi ülések jegyzőkönyvét.

A titkárság intézi a levelezést. A tagok mindenkori létszámát nyilvántartja.

17. §

A jogtanácsos

Intézi a Társaság jogi jellegű ügyeit, ellátja jogi képviseletét és felügyel az alapszabály szerinti működésre. Mint a közgyűlés által választott tisztségviselő, tagja a választmánynak és meg kell hívni a Társaság valamennyi olyan ülésére, amelyben jogi kérdésben történik határozathozatal.

18. §

A pénztáros

Állandó figyelemmel kíséri és ellenőrzi a Társaság gazdasági ügyeit, a pénz kezeléséért anyagilag felelős.

19. §

A számvizsgáló bizottság

A közgyűlés három év időtartamára 3 rendes és 1 póttagból álló számvizsgáló bizottságot választhat, ez megbízatása ideje alatt a pénzkezelést bármikor megvizsgálhatja, a számadási év lezártaival pedig az évi zárszámadást és egyéni iratokat részletesen megvizsgálni és a vizsgálata eredményéről a választmánynak írásban jelentést tenni tartozik.

Tagjai megbízatásuk alatt sem a választmánynak tagjai nem lehetnek, sem más tisztséget nem viselhetnek.

20. §

Szakosztályelnök és szakosztálytitkár

A szakosztályelnökök és szakosztálytitkárok gondoskodnak az illető szakosztály működéséről; előkészítik és jóváhagyásra a választmány elé terjesztik a szakosztály munkatervét; felolvasó- és vitaüléseket hívnak össze. Tisztségviselő tagokként résztvesznek a választmány munkájában.

21. §

Az ügyintéző

A Társaság nem választott, munkaviszonyban lévő ügyviteli dolgozója. A tisztségviselőkkel együtt részt vesz a szervező munkában, ezenkívül intézi az adminisztrációt (levelezés, tagdíjbeszedés, meghívók szétküldése stb.). Őrzi és kezeli a Társaság iratait, pecsétjét. Felelősséggel kezeli a Társaság vagyonát, pénzügyi iratait, a bevételekről és kiadásokról a hatályos pénzügyi előírások szerint könyvelést vezet, a pénztárossal együtt jelentést tesz a közgyűlésen és a választmányi üléseken. Minden pénztári bevételt nyugtázni köteles, kifizetéseket utalványozásra folyósíthat. Munkáját közvetlenül a főtitkár irányítja.

22. §

Külföldi kapcsolatok

A Társaság együttműködés végett megállapodik külföldi néprajzi intézményekkel, társaságokkal; tudományos konferenciáira, ülésszakjaira, üléseire előadóként, résztvevőként külföldi szakembereket hív meg; képviselteti magát külföldi néprajzi intézmények, társaságok konferenciáin, rendezvényein. A külföldi kapcsolatok létesítésében, intézésében a Magyar Tudományos Akadémia felügyelete alatt jár el.

23. §

Alapszabálymódosítás, fúzió, feloszlás és a vagyon hova fordítására irányuló határozatok

Az alapszabály módosítása, a Társaságnak más egyesületbe olvadása (fúzió), nemkülönben a Társaság esetleges feloszlása tárgyában hozott közgyűlési határozatokat fogantatásuk előtt jóváhagyás végett a Magyar Tudományos Akadémiához fel kell terjeszteni. Ha a közgyűlés a Társaság megszüntetését mondja ki, a vagyon hova fordításáról a Magyar Tudományos Akadémia dönt.

24. §

Hivatalos záradék

A Társaság megszűnik, ha feloszlását a közgyűlés kimondja, ha annak határozata alapján más egyesülettel egyesül, vagy ha a felügyeleti hatóság a feloszlását elrendeli.

A Társaság új tagjai

1987. október 14-én felvett tagok:

Csizmadia Márta – Gyula; Deák Krisztina – Bp.; Kerülő Tünde – Bp.; Lehoczky Dániel – Bp.; Matolay András – Miskolc; Miklós Gergely Péter – Bp.; Monori Zsuzsanna – Bp.; Nisizima Mayuko – Bp.; Paál Zsuzsanna – Bp.; Ruzsthy Virág – Bp.; Szilágyi István – Szombathely; Tajti Erzsébet – Tiszakécske; Vida Gabriella – Léta-vertes; Valcsev Vivien – Bp.

Hibaigazítás

Előző számunkban (Néprajzi Hírek XVI. 1987. 27. oldalon) hetvenedik születésnapjukat az idén ünneplő tudósaink neve között szerepel dr. Kresz Máriáé is, aki csak két év múlva jubilál. A sajnálatos félreértésért, akaratlan idősitésért – melyben a Néprajzi Értesítő 1977. évszámú (1980-ban megjelent) ünnepi köszöntő kötete is közrejátzott –, szíves elnézését kéri

a szerkesztő

TUDOMÁNYOS TANÁCSKOZÁSOK

Néprajz az osztrák történészek kongresszusán

Eisenstadtban 1987. augusztus 31. és szeptember 5. között tartották az osztrák történészek 17. kongresszusát, amelynek történeti néprajzi szekciójában a kartografikus módszer megvitatása állt előtérben. A szekció elnöki teendőit különös figyelemmel Beitzl Klaus és Wernhardt R. Karl bécsi professzorok látták el. Kretschmar Ingrid a burgenlandi térség régi kartografikus ábrázolásaiával foglalkozott. Martitschnig Michael a burgenlandi néprajzi atlasz eddigi munkálatait, publikált eredményeit ismertette. Gürtler Wolfgang az osztrák néprajzi atlasz burgenlandi vonatkozásairól számolt be. Zelfel Hans-Peter a burgenlandi búcsújáráshelyek területi vonzásáról beszélt. Belaj Vitomir a jugoszláviai néprajzi atlaszmunkálatok jelenlegi állását részletezte. Magam részletesen szóltam a magyar néprajzi atlaszmunkálatok történetéről, módszeréről, anyagáról. Ismertettem az atlással kapcsolatos eddigi publikációkat, próbalapokat; az atlasz anyagát felhasználó tanulmányokat, monográfiákat. Beszámoltam a Szolnok megyei néprajzi atlaszról. Kiemeltem azokat a gondolatokat, törekvéseket, amelyek osztrák részről inspirálták a magyar kartografikus munkákat.

A néprajzi megbeszélések második részében Dostal Walter a különböző atlaszok, kartografikus ábrázolások (orosz, iráni, arab ifugao) értékelésére vállalkozott. Részletesen bemutatatta az ő Saud-Arabia-i és Conklin H. C. ifugao kutatásait. Wolf Robert a Kongo-medence, Angola első térképeit elemezte.

Külön szekcióban foglalkoztak a muzeológiai kérdésekkel. Schmid Hanns a burgenlandi múzeumorganizációról, Berg Friedrich a burgenlandi műemlékvédelem és a muzeológia kapcsolatáról, Schneeweis Felix a Kittsee-i múzeumról tartott előadást.

Tanulságos volt az archeológiai tanulmányút, elsősorban a Bruckneudorf mellett létesülő római szabadtéri múzeum megtekintése. A másik tanulmányúton Kittsee múzeumát, a Fertő keleti partvidékének néhány faluját tekintettük meg. El kell mondanom azt is, hogy az osztrák etnográfusok számtalanszor elismeréssel szóltak hazai kutatásainkról s a tavasz folyamán Székesfehérvárott rendezett pannóniai konferenciáról.

Gunda Béla

Textilrestaurátor Szeminárium Prágában (1987. október 12–15.)

Ez év októberében Csehszlovákia rendezte meg az UNESCO támogatásával a Nemzetközi Textilrestaurátor Szemináriumot. A közel 80 résztvevő nagyobb hányadát a vendéglátó ország képviselői alkották. Svájcból, Hollandiából, Belgiumból, Franciaországból, Angliából érkeztek kollégák, Magyarországot hatan képviseltük. Név szerint: T. Balázs Ágnes és Bakayné Perjés Judit (KMI), Szabó Judit (Esztergom),

Kralovánszky Mária (Nemzeti Múzeum), Sterbetz Katalin és Nehéz-Posony Istvánné (Néprajzi Múzeum). A négy napos rendezvényt a prágai Országos Restaurátor Központ vezetője, dr. Ludvig Losos nyitotta meg. Az előadásokat angol–német–francia és cseh nyelvre szinkron-tolmácsolták.

A belga S. Vanderberghe előadása a világ kiemelkedő kárpitgyűjteményeit ismertette. A legjelentősebb daraboknál a kormeghatározó jegyekre is felhívta a figyelmet. Rosalia Piazza beszámolt a restaurálás és konzerválás felsőfokú oktatásáról Olaszországban. Részletesen ismertette azokat a kiállítási megoldásokat, amelyek az anyagféleségek optimális klíma- és fényviszonyait figyelembe veszik. Ezek különleges üvegtárlók, melyek függetlenek a terem klímájától. Magas árúk miatt még náluk sem elterjedt. G. Delacroix videofilmet vetített egy szőnyegtisztító gépről, mellyel nagyméretű kárpitokat és szőnyeget tisztítanak Franciaországban. A tisztítási módszer érdekessége, hogy a kiterített textíliát mozgítás nélkül tisztítja és szárítja a berendezés.

Flury Lemberg a svájci ABBEG Stiftung vezető restaurátora a textíliák konzerválásának általuk folytatott gyakorlatáról beszélt. Lényege, hogy nélkülözi, vagy csak a legszükségesebb mértékben használja a textiltől idegen szintetikus segédanyagokat. A módszer helyességét évtizedes tapasztalatokkal támasztotta alá. D. Eastop előadása egy másfajta restaurálási eljárást mutatott be. Ő a London melletti Hampton-courth-ban működő Textilconservation Centre munkatársa. Az általa bemutatott angol zászlón teljes kiegészítést alkalmazott, de úgy, hogy a segédanyag különválasztható maradt a tárgytól. Ennél a megoldásnál az a megnyerő, hogy a látogató szempontja kerül előtérbe, tehát, hogy ép tárgyat szemlélhetnek a vitrinekben. Muzeológiai szempontból itt helyes a megoldás, mert az elkülöníthető kiegészítés nem zavarja a kutatómunkát. A módszer helyességét megkérdőjelezi, hogy a szóbanforgó két oldalas zászló egyik oldaláról le kellett mondani a kiegészítést és a kiállítás miatt.

Vitát váltott ki A. Somohylova prágai restaurátor kolléganő beszámolója arról, hogy ún. termoplasztikus eljárással konzerválnak rossz megtartású textileket. Ennek az eljárásnak az a lényege, hogy hőkezeléssel polyamidot juttatnak a textíliába. Ezzel a textíliát elveszti anyagi sajátosságait, mivel a műanyag beépül a szálak közé. A polyamid választása különösen kedvezőtlen, mivel molekuláinak kettős kötése idővel felbomlanak, és keresztkötéseket létesítenek a textil szálainak molekulái között. Ez a közismert oka a műanyagok előregedésének. Ezért a műanyaggal történő átítatás szinte siettet a textil természetes előregedését. Túl azon, hogy ez az eljárás az esztétikai követelményeknek sem felel meg, nem tartja be a restaurálás alapvető szempontját, a reverzibilitást.

A szeminárium során azt tapasztaltuk, hogy a csehszlovák kollégák előadásai nem tükröztek egységes szemléletet. Egyfelől megismertettek kutatásaikkal, felméréseikkel, melyek alapos anyagismeretre engednek következtetni, másfelől a gyakorlati munkájukban nem mindig voltak tekintettel az anyagféleségek tulajdonságaira, és egymáshoz való viszonyára. A számunkra fölöttébb tanulságos előadásokat hallgatva azt láthattuk, hogy a hazai oktatásunkban a restaurálás szempontjai és gyakorlati módszerei a lehetőségekhez képest korszerűek. Saját gyakorlati munkánkban igyekszünk ezeket meg is valósítani, tehát olyan anyagok használatára törekszünk, melyek a tárgyak anyagában és megjelenésében a legkevesebb változást okoz-

zák. Természetesen a ragasztás, illetve a műanyagok használata nem zárható ki teljesen, de szem előtt tartjuk a folyamat megfordíthatóságát. Több, számunkra a jövőben megfontolandó, és talán kevesebb pénzzel, de nagyobb igyekezettel, figyelmességgel meg is valósítható ötletet láttunk. Így pl. Fl. Lemberg az ABEG Stiftung kiállításairól és raktáraitól vetített képeket. Fő szempont a tárgyak elhelyezésénél, hogy a tárgy eredeti formája és funkciója diktálja a tárolás módját. Igen egyszerű és szép példáját láttuk a viseletek kiállításának. A terem mennyezetvilágítással volt ellátva, tehát optimális, szórt fényt adott. A viseleteket üveg vitrinekbe helyezték el. A tárgyhoz kapcsolódó szöveges dokumentáció a vitrin legkeskenyebb oldalán informálta a látogatót. Így a tárgy a belső világítás hő és fényhatásától, illetve a porosodástól mentes körülmények között, a látogató számára minden oldalról szemlélhetően állítható ki.

A jól szervezett szemináriumot több textil-restaurátor műhely meglátogatása és egy tanulmányi kirándulás tette változatossá. A műhelyek felszereltsége hasonló a hazaiakéhoz. A hlubokai kastélyban Csehország legnagyobb XVII. századi kárpitgyűjteményét láthattuk. Annak ellenére, hogy igen nagyértékű gyűjtemény, sajnos a kiállítás itt sem kifogástalan, az amúgy is rossz állapotú kárpitok ki vannak téve a közvetlen napsugárzás fakító hatásának.

Az elhangzott előadások és viták során meggyőződhattünk arról, hogy a rendszeres tapasztalatcsere nélkülözhetetlen segítsége a restaurátori munkának.

Sterbetz Katalin – Nehéz-Posony Istvánné

Kongresszus a nők szerepéről a mezőgazdaságban

A 90 éves Magyar Mezőgazdasági Múzeum szervezésében került megrendezésre a Mezőgazdasági Múzeumok Nemzetközi Szövetsége, az AIMA 8. kongresszusa 1987. szeptember 7–11. között Budapesten. Az 1966-ban Prágában alapított szövetség 1984-ben Párizsban tartott 7. kongresszusán jelölte ki az idei témát: *A nő helyzete, szerepe a mezőgazdaságban és annak múzeumi bemutatása.*

A nyitó plenáris ülésen dr. Szabó Lóránd, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum főigazgatója, az AIMA elnöke, dr. Papócsi László miniszterhelyettes és Geoffrey Lewis, az ICOM elnöke köszöntötték a 21 országból érkezett mintegy 150 résztvevőt, méltatták a szövetség eddigi működését.

A tanácskozás 5 szekció keretében folyt. Az első szekció a nő mezőgazdaságban, paraszti háztartásban betöltött szerepének történeti kérdéseivel foglalkozott, áttekintve többek között a női-férfi munkamegosztást, a nő szerepét a háztartásban és a családban. Helyszűke miatt csak néhány előadást emelnék ki. Török Katalin a 16–17. századi nemesasszonyok szerepét vizsgálta a családban, a háztartásban és a házastársi viszonyban, Ruth-E. Mohrmann (NSzK) pedig a parasztasszonyok jogi helyzetét a házasság és öröklődés szempontjából.

A második szekció Balassa Iván és Arnold Lühning (NSzK) elnökletével a kongresszus fő témáját vitatta meg, különös tekintettel az 1850–1950. közötti ideológiai, gazdasági, politikai változások hatására a paraszti gazdaságban. „Parasztasszonyok a

nemzetiszocialista Németországban” című előadásában Friedrich-Wilhelm Henning (NSzK) felvázolta, hogyan változtatta meg az állami gazdaságpolitika az egyes parasztasszonyok életét, hogyan vették át az 1933. utáni rövid prosperitás után fokozatosan a hadbahívott férfiak munkáját is a gazdaságban.

A harmadik szekció az 1950-től napjainkig terjedő időszakot tekintette át. Veiko Anttila (Finnország) előadásában a finn nők mezőgazdaságban betöltött speciális szerepét mutatta be, amelyben arányuk 40 %, vagyis az összes dolgozó nő 10 %-át teszi ki. Munkakörülményeiket a következő tényezők határozzák meg: gépesítés, a parasztgazdaságok integrálása az általános piacgazdaságba és a munkaerőhiány. A finn mezőgazdaság – néhány nagybirtoktól eltekintve –, családi gazdaság volt, ennek hatása máig érezhető. A férfi és női munka mindig élesen elkülönült. Ezek a határok, ha elmosódóban vannak is, még jól kivehetők.

A negyedik szekció témájáról – „A nő szerepe a háztartásban, a gazdaságban és a nevelésben: szerepek, szimbólumok” – 13 előadás hangzott el. Knézy Judit szekcióelnök a nő identitás-megőrző szerepéről szólt a faluközösségekben, munkáscsoportokban, és egyéb közösségekben. Jroslava Honcova (Csehszlovákia) a múlt század közepén különböző mezőgazdasági szervezetek által alapított ún. „háztartásiskolák”-at vizsgálta, melyeket kettős céllal indítottak: egyrészt a városok élelmiszerigényének növekedésével fokozni kívánták a tej-, hús- és tojástermelést, ami elsősorban a nők feladata volt, másrészt a falu életszínvonalát kívánták emelni a korszerű háztartási ismeretek átadásával. Assia Sabeva (Bulgária) az anyáról mint a paraszti kultúra őrzőjéről és átadójáról beszélt.

Az ötödik szekció előadásai a konferencia második napján az összes résztvevő előtt hangzottak el a következő témák köré csoportosítva: a nő helyzete és szerepe a mezőgazdasági termelésben és a múzeumi bemutatás lehetőségei; a mezőgazdaságban dolgozó nők művészi és szellemi igényeinek visszatükröződése a népművészetben; a női mezőgazdasági munka képzőművészeti és népművészeti ábrázolása; a nő a mezőgazdasági tudományos kutatásban.

A tanácskozások ideje alatt az AIMA történetét bemutató és a kongresszus témájához kapcsolódó kiállítás nyílt meg a múzeumban Szabó Anna, az AIMA titkára rendezésében.

A tanácskozás eredményeit a záró plenáris ülésen a szekciótitkárok beszámoló alapján foglalták össze, majd a szövetség új vezetőséget választott. Az új elnök dr. Svend Nielsen, a Dán Mezőgazdasági Múzeum főigazgatója dr. Szabó Lórándtól átvette a kongresszusról készült videófilmet.

A kongresszus előadásainak anyaga a szövetség folyóiratában, az Acta Museorum Agriculturae-ban fog megjelenni.

Nagy Zsófia

Magyar–jugoszláv folklór konferencia
Budapest, 1987. november 2–3.

A szocialista országok tudományos akadémiái közötti együttműködési szerződések többnyire az akadémiái intézetek kutatóinak kölcsönös tanulmányúttjaira

szorítkoznak. Ennek a gyakorlatnak az ellenpéldáját, az együttműködés valós tartalommal megtöltését vállalta fel dr. Kiss Mária kandidátus, az MTA Néprajzi Kutató Csoport tudományos főmunkatársa, amikor 1983-ban megszervezte az első magyar–jugoszláv folklór konferenciát (anyaga megjelent a *Folklór és tradíció I. A hagyományos műveltség továbbélése*. Szerk. Kiss Mária. Budapest, 1984. 478 p. című kötetben). Kiss Mária fáradhatatlan szervezőmunkájának köszönhetően ebben az évben már a harmadik bilaterális konferencián vehettek részt az érdeklődők.

Az MTA Zenetudományi Intézetének tanácstermében rendezett konferenciát Villangó István, a Művelődési Minisztérium Közgyűjteményi Főosztályának főosztályvezetője nyitotta meg, majd Penavin Olga tartott bevezető plenáris előadást a jugoszláviai magyarok szájhagyományozódásának formáiról.

A konferencia iránti érdeklődésről tanúskodik az elhangzott 32 előadás, mely tematikailag a következő témakörök szerint oszlott meg: a szájhagyományozódás, írásbeliség és művészi megjelenítés; az interetnikus kapcsolatok vizsgálata valamint V. S. Karadžić magyar kapcsolatainak, munkásságának értékelése. A tanácskozás két szekcióban zajlott nagyszámú jugoszláviai és hazai részvétellel. Ilyen módon a feszített program ellenére lehetőség nyílt az előadásokat követő vitákra, eszmecserekre.

Meg kell említeni, hogy a nemzetiségi néprajzkutatás terén jelentős eredményt felmutató magyar–jugoszláv kezdeményezés nem maradt példa nélkül: 1986-ban Budapesten került megrendezésre egy magyar–szlovák bilaterális konferencia a budapesti és pozsonyi akadémiai néprajzi intézetek együttműködésének keretében (vö. Néprajzi Hírek XV. 1986. 48.). Egész tudományszakunk számára hasznos lenne ezeknek a konferenciáknak mindkét oldalról rendszeressé tétele – minél szélesebb szakmai részvétel bevonásával.

S. K. A.

Országos konferencia a népi orvoslásról

Méltó helye volt a Szakszervezetek Tolna Megyei Tanácsának Székháza 1987. október 9–10-én Szekszárdon megrendezett „Népi orvoslás” című konferenciának. A konferenciát a Béri Balogh Ádám Múzeum, az ELTE Folklore Tanszéke, a HNF Országos Honismereti Bizottsága, a HNF Tolna Megyei Bizottsága, az MTA Néprajzi Kutató Csoportja, a MTA Orvostörténeti Albizottsága, a Magyar Orvostörténelmi Társaság Népi Orvoslási Szakosztálya, a Magyar Orvostörténelmi Társaság Orvosi Társadalomtörténeti és Szociológiai Szakosztálya, a Magyar Gyógyszerészeti Társaság Gyógynövény Szakosztálya, a Magyar Gyógyszerészeti Társaság Tolna Megyei Szervezete, a PAB Gyógyszerészeti Munkabizottsága, a PAB Néprajzi Munkabizottsága, a Szakszervezetek Tolna Megyei Tanácsa, a TIT Egészségügyi Választmányja, a TIT Néprajzi Választmányja, a TIT Tolna Megyei Szervezete és a Tolna Megyei Tanács Gyógyszertári Központja szervezte. A konferencia résztvevőit István József, a Tolna Megyei Tanács elnökhelyettese köszöntötte, majd dr. Antall József, a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár főigazgatója, a Magyar Orvostörténelmi Társaság és az MTA Orvostörténeti Albizottság elnöke mondott szakmai megnyitót.

Tekintettel arra, hogy a népi orvoslás több tudományág kutatási területébe tar-

tozik, orvosok, gyógyszerészek, néprajzkutatók, pedagógusok, egyaránt szerepeltek az előadók sorában. Az előadások rendkívül szerteágazóan, az egyes tudományágak kutatási módszereinek megfelelően több oldalról világítottak meg egy-egy problémát. Voltak előadások, amelyek a tényanyag alapos elemzését tűzték ki célul, míg mások a népi gyógyítás mentálhigiéniai oldalát vizsgálták vagy éppen némely jelenség paraszichológiai magyarázatát adták. Elhangzottak előadások a honismeret tudománysegítő munkájáról, a honismereti szakköri tevékenység lehetőségeiről, a gyógynövényfelhasználás és a népi orvoslás adatgyűjtésének terén. Megismerkedhettünk a Népi Orvoslási Topográfiaival, egy-egy tájegység, ill. település népi gyógyító szokásaival. Voltak előadók, akik egy-egy betegségcsoport gyógyítási módozatairól beszéltek, vagy egy-egy gyógynövény sokoldalú felhasználását ismertették. Hallhattunk előadásokat a magyar bábaügyről és a szüléshez kapcsolódó szokásokról. Külön témakört képviseltek a határainkon kívül élő magyarság valamint a magyarországi nemzetiségek népi gyógyításával foglalkozó előadások. Nicaragua és Kína népi gyógyászatáról is hallhattunk.

Az előadások embergyógyászattal foglalkoztak, egyetlen előadás hangzott el a népi állatorvoslás tárgyköréből. A nagy számú előadásra való tekintettel az előadók-nak tíz percre kellett sűríteniük mondanivalójukat. Kevésbé tapasztalt előadók esetében előfordult, hogy a tömörítésre való törekvés miatt eltolódtak az előadás arányai, a hangsúly nem a legfontosabb részekre került.

Régi *terjek* szavunkat elevenítette fel rendkívül jól felépített előadásában Voigt Vilmos. Különösen nagy érdeklődést váltott ki Grynaeus Tamás „Koponyalékelés a IX–XII. században” c. előadása, aki Pais Dezső akadémikus nézeteivel szállt vitába. Pais Dezső ugyanis a sámánok koponyalékelésével hozta összefüggésbe *agyafúrt* szavunkat, Grynaeus Tamás kutatásai pedig meggyőzően bizonyítják, hogy a koponyatrepanáció kedvelt gyógymód volt a IX–XII. században, nyomai a Kárpát-medencétől keletebbre is fellelhetők.

A régi gyógyítókönyveket, recepteket elemző előadások kapcsán a népi orvoslással foglalkozó gyógyszerészek arra hívták fel a figyelmet, hogy mindenkor szem előtt kell tartani a gyógynövényeknek és megnevezéseiknek pontos azonosítását, mert egy-egy megnevezés tájanként és koronként különböző növényeket jelölhet.

Sok érdekes és értékes adalék hangzott el az időben szűkre szabott vitákban. A konferencia jó lehetőséget adott a különböző szakterületeken azonos témakört kutatóknak találkozni és konzultálni. A megbeszélések a szünetekben s a baráti vacsorán is folytatódtak.

A jó hangulatú, átgondoltan megszervezett konferencia szervezőinek munkáját dicséri az a tény is, hogy a konferencia anyagát közreadó kötet első korrektúráját az előadók már elvégezhették.

Zsilák Mária

Dunántúli néprajzi nap Esztergomban

A Dunántúl néprajzi kutatásával foglalkozó etnográfusok 1987. október 16-án ötödik alkalommal tartották meg szakmai találkozójukat. E rendezvények két éve a Veszprémi Akadémiai Bizottság Néprajzi Munkabizottságának koordinálásában a dunántúli regionális néprajzi munkák megismertetésének is egyik fontos fórumává váltak. Ebben az évben a munkabizottság programjának középpontjában a Komárom megyei – mindaddig kevésbé publikus – néprajzi kutatások szerepeltek, ezért vállalkozott az esztergomi Balassa Bálint Múzeum és a TIT Komárom megyei Néprajzi Szakosztálya az évenként más-más helyen sorra kerülő szakmai tanácskozás házigazdái szerepére. Elsősorban dr. Körmendi Géza szakosztályelnöknek, valamint az esztergomi múzeum munkatársainak köszönhető a jól sikerült, eredményes tanácskozás.

Az elhangzott nyolc előadás kellőképpen érzékeltette a regionális kutatások tematikai és módszertani változatosságát, az eredmények interpretálásának sokszempontúságát. Elsőként Kósa László nyújtott gondolatébresztő áttekintést a Dunántúlról mint néprajzi nagytájról. Tudománytörténeti értékelése programadó kutatási feladatok felsorakoztatásával fonódott össze. A néprajzi vizsgálatokban mindezekig mostohán kezelt úri hímzés elemzésével foglalkozott S. Lackovits Emőke. A Dunántúl és a Kisalföld területéről származó XVIII–XIX. századi gazdag tárgyi anyag alapján vizsgálta a református úrasztali terítők hímzésmintáit, készítmódját, társadalmi kötődését.

Egy kisalföldi magyar település (Guta) parasztgazdaságainak század eleji típusait mutatta be Fehérváry Magda. A többszempontú vizsgálat módszertanilag is figyelmet érdemlő eredményt nyújtott a falusi társadalmi rétegződés néprajzi feltárására. Gaál Ida a kisalföldi Martos század eleji lakáskultúrájában lemérhető izlésbeli változás megragadásával mutatott rá a paraszti esztétikai értékrend sajátos átforgalmódására, melynek figyelmet érdemlő vonása, hogy a mai korosztály izlése közelebb áll a nagyszülőkéhez, mint az előző nemzedékéhez. Ugyancsak a Kisalföld területéről, a Páris patak völgyének falvaiból mutatta ki Liszka József a női erővel végzett teherhordási módokat és eszközöket.

A burgenlandi Felső-Őrség máig élő színes farsangi népszokásait ismertette Lukács László, kiemelve a szokásforma általános jellemzőit. Varró Ágnes a Győr megyei Kajárpéc nagy hagyománnyal rendelkező népi gyógyászatáról beszélt, felsorakoztatva a házi orvoslás kimeríthetetlenül gazdag patikátárát.

Komárom megye monografikus néprajzi képének feltárását célzó nagyszabású kutatómunka eredményeiről és további feladatairól Körmendi Géza számolt be. Az általa 1986-ban megindított, elsősorban helybeli etnográfusok és önkéntes néprajzi gyűjtők részvételével folyó intenzív kérdőíves adat- és tárgygyűjtés nemcsak a regionális monográfia megjelentetését, hanem egy önálló megyei magyar néprajzi múzeum megeremtését is célul tűzte ki.

A konferencia előadásainak szövege 1989-ben a Komárom megyei Néprajzi Füzetek 3. kötetében fog megjelenni Körmendi Géza szerkesztésében, a TIT kiadásában.

Selmeczi Kovács Attila

Konferencia a Nyírség-kutatásról

Áttekintve a részben a KLTE Néprajzi Tanszékéhez, részben a Borsod-Abauj-Zemplén, illetve a Szabolcs-Szatmár megyei Múzeumi Szervezetekhez kapcsolódó, az utóbbi időben különösen kiteljesedett néprajzi igényű táj kutatási munkálatokon, arról kell meggyőződünk, hogy ezekből a táj kutatási programokból a Nyírség mind-ezideig kimaradt. A nyírbátori Báthori István Múzeum állt az élre és egy, a megye múzeumi-műemléki hónapján megnyitó tudományos konferencia megrendezésével próbálta ráirányítani a figyelmet a Nyírség néprajzi kutatásának, feldolgozásának hiányára. Éppen ezért az október 1-én tartott konferencia egyrészt szerbe-számbavette a hasznosítható előzményeket, másrészt programadó tanácskozás volt. A konferencia minden vonatkozásban kinyilvánította a Nyírség néprajzi (történeti-néprajzi, művelődéstörténeti, szociológiai, komparatív társadalomtudományi) kutatásának szükségességét és rámutatott azokra az irányokra, módszerekre is, amelyekkel el kívánják indítani a Nyírség-kutatást, illetve intenzívebbé kívánják azt tenni.

A konferencia rendezői közt a Szabolcs-Szatmár megyei szervezetek, intézmények közt ott voltak a Hajdú-Bihar megyei, a munkából résztvállaló intézmények, szervezetek is, mint például a Hajdú-Bihar megyei Honismereti- és Helytörténeti Bizottság, de mindenek előtt a KLTE Néprajzi Tanszéke. Ahogy ezt a Szabolcs-Szatmár megyei Múzeumi- és Műemléki Hónapot s vele ezt a konferenciát is megnyitó Ujváry Zoltán beszéde is igazolta. A konferencián Dankó Imre, a Hajdú-Bihar megyei Honismereti-Helytörténeti Bizottság elnöke elnökölt. Az elhangzott és megvitatott előadások a következők voltak: Németh Péter: A Nyírség középkori történetének kutatása; Bársony István: A Nyírség 16–18. századi történetének kutatása; Takács Péter: A Nyírség újkori történetének kutatása; Erdész Sándor: Folklorikusatások a Nyírségben; Dám László: Az anyagi kultúra kutatásának eredményei és feladatai a Nyírségben. Az előadások megvitatása során számos gyakorlati kérdés is felmerült, főleg a kutatási eredmények publikálását illetően.

Dankó Imre

Tudományos ülésszak a Mirhó gát építésének 200. évfordulóján

Ma, amikor hétköznapjaink legfontosabb kérdései közé nőttek fel természetvédelmi- és környezetvédelmi feladataink, s amikor a néprajztudományban is mindjobban előtérbe kerül az úgynevezett „régí vizes világ” új, korszerű szempontok alapján történő vizsgálata, különös jelentőséggel bír egy olyan tudományos ülésszak, mint amilyen az 1987. október 9–10-én, Kisújszálláson tartott „Áldás és átok a víz” című tudományos emlékülés volt a Mirhó gát megépítésének 200. évfordulója alkalmából.

A tudományos emlékülést Abádszalókon, a Mirhó gátnál és Ecseghalván, a Kiritónál emlékkövek leleplezése, valamint Kisújszálláson, a Városi Tanács dísztermében emlékkiállítás megnyitása vezette be. A tudományos emlékülés számos, a néprajztudományt közvetlenül érintő előadást tartalmazott: Szabó Lajos: A „Mirhó Gáttjának” építése; Karcagi Gábor: A Mirhó gát megépítésének vízrajzi következmé-

neyei; **Ducza Lajos:** A Nagykunságvidék agroökológiai viszonyainak megváltozása az árvízszabályozás után; **Bellon Tibor:** A gátépítés hatása a lakosság gazdálkodásának és életmódjának megváltozására; **Körmendi Lajos:** A Közép-Tiszavidék képe az irodalomban; stb. A tudományos emlékülés rendezőinek jó munkáját, Kisújszállás város értékes mecénatúráját igazolja az, hogy a tudományos emlékülés anyaga pár nappal az emlékülés után megjelent (Tóth Albert szerk.: *Áldás és átok a víz. Tudományos emlékülés a Mirhó gát megépítésének 200. évfordulójára.* Kisújszállás, 1987. 147 old. + 10 részben színes térkép-ábra + 18 fotó).

Dankó Imre

SZEMÉLYI HÍREK

A szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumba kapott muzeológusi kinevezést 1987. július 1-től dr. Cseri Miklós etnográfus, aki korábban a miskolci Herman Ottó Múzeum munkatársa volt.

*

A budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetem Folklore Tanszékének adjunktusa 1987. július 1-től dr. Borsányi László etnológus.

*

A Néprajzi Múzeum muzeológusa 1987. november 1-től Wilhelm Gábor etnológus.

*

A Néprajzi Múzeum Nemzetközi Csoportjának vezetésére kapott megbízást 1987. december 1-től dr. Kerezi Ágnes kandidátus, aki három éves szovjetunióbeli aspirantúrájának eredményes befejezése után most tért vissza munkahelyére.

Kandidátusi értekezések megvédése

A Tudományos Minősítő Bizottság 1987. szeptember 18-án az ELTE Bölcsészettudományi Karának tanácstermében tartotta meg Szilágyi Miklós *A termelési viszonyok és a halászati technika történeti összefüggései (Különös tekintettel a Tisza vízrendszerére)* című kandidátusi értekezésének nyilvános vitáját. Az értekezés opponensei Hoffmann Tamás és Solymos Ede kandidátusok voltak. A bíráló bizottság – Balassa Iván, a történelemtudományok (néprajz) doktora elnökletével – maximális pontszámmal elfogadta az értekezést, aminek alapján Szilágyi Miklóst a történelemtudományok (néprajz) kandidátusává nyilvánította.

*

1987. november 27-én védte meg Gulnar Kendirbajeva kandidátusi értekezését *A folklorizmus elméleti problémái történeti-kulturológiai megvilágításban* címmel Budapesten. A kazah nemzetiségű ifjú kutató az ELTE Folklore Tanszékén Voigt Vilmos aspiránsa volt, értekezését orosz nyelven készítette, ám a tézisek és a vita magyar nyelven folyt, mivel a jelölt hároméves magyarországi ösztöndíja során kitűnően megtanult magyarul. A dolgozat (amely a Folklore Tanszéken továbbra is hozzáférhető) a folklorizmus tudománytörténeti szemléjén kívül a magyar, a mai szovjet és külön a kazah folklorizmus értékelését adja.

MÚZEUMI HÍREK

Bajai és Baja környéki bunyevác textiliák Kiállítás a szabadkai Gradski Muzej – Városi Múzeumban

A bajai Türr István Múzeum és a szabadkai Gradski Muzej – Városi Múzeum 1986-ban három évre szóló kulturális egyezményt kötött. A megállapodás – többek között – kiállítások cseréjét is tartalmazza, aminek értelmében a bajai múzeum az 1987-es évben rendez kiállítást anyagából Szabadkán. Erre ez év szeptemberében került sor.

A kiállítás – témájában – csatlakozni kívánt ahhoz a rendezvénysorozathoz, amelyet a Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetsége indított el a bunyevácok magyarországi megtelepedésének 300. évfordulója alkalmából. 1687-ben mintegy ötezer főnyi, a török megszállás alatt levő területről elvándorolt bunyevác számára adott a bécsi udvar letelepedési engedélyt Szeged, Szabadka és Baja városokban. Ennek az eseménynek az emlékét ünnepelték meg idén mindazokban a helységeken Magyarországon, amelyekben ma is élnek bunyevácok.

A Türr István Múzeum textilgyűjteménye jelentős részben tartalmaz bunyevác tárgyakat, melyek Bajáról és a környező falvakból származnak. A kiállítás ezt az anyagot méltóan képviselő darabokat kívánt bemutatni, törekedve arra, hogy mindazok a textilfélések szerepeljenek, amelyek a hagyományos bunyevác népi kultúrából fennmaradtak. Ezek közé tartoznak a házilag gyapjúból, kenderből és pamutból előállított szőttesek, valamint a többnyire gyári alapanyagokból készült viseletelemek.

A kiállítás jellegzetes tárgycsoportjai a szőttesek közül a pamutból készített dísztörölközők és ingvállak, a gyapjúból való kötények, tarisznyák, asztal- és ágytakarók voltak. A viseletek közül bemutatásra került egy baja-szállásvárosi házaspárnak az öltözete a XIX. sz. végéről; egy Katymárról származó női templomi öltözet az 1930-as évekből, valamint egy bajaszentisváni piacozó öltözet az 1950-es évek elejéről.

A kiállítást Szojka Emese néprajzkutató rendezte.

Sz. E.

Magyar karácsonyi kiállítás Berlinben

1987. december 4-től másfél hónapon keresztül tekinthették meg a rendkívül nagy érdeklődést tanúsító berliniek a Magyar Kultúra Házában a budapesti Néprajzi Múzeum anyagából rendezett karácsonyi kiállítást. A „Magyarországi karácsonyok a XX. században” című időszaki kiállítás rendhagyó módon tárta az érdeklődők elé a század eleji magyar falusi karácsonyi népszokások és polgári ünneplési módok gazdag emlékanyagát: a teljes hosszában kirakattal kísért tágas kiállítóteremben elhelyezett enteriőrök harmonikus és vonzó hátteret nyújtottak a kirakatsorban megkomponált

karácsonyi ajándéktárgyak világának, mely a század elejétől napjainkig sorakoztatta fel a koronként változó divatos gyerekjátékokat.

A legszélesebb közönségnek szóló, egyáltalán nem múzeumi jellegű kiállítás azt a fontos közművelődési szerepet vállalta magára, hogy a magyar kultúra iránt érdeklődő külföldi közönség megfelelően sokoldalú, történetiségében, földrajzi tagolódásában és társadalmi kötődésében is differenciált képet nyerjen a karácsony magyarországi megünnepléséről. Ezért nemcsak a szorosán vett ünnepi készülétek és azokhoz fűződő tárgyak kaptak helyet a kiállításban, hanem a téli napforduló jóval gazdagabb eseménysorába is bepillantatható a látogató. Különösen a dokumentatív értékű, önmagában is beszédes fényképanyag nyújtott keresztmetszetet a karácsonyi ünneplésben is megmutatkozó történelmi változásokról.

Az időbeli és társadalmi különbségeket az enteriőrök is kifejezésre juttatták: a látogatót elsőként fogadó század eleji dunántúli református parasztszoba jellegzetes karácsonyi asztalával valamint az átellenben elhelyezett disznóölési eszközkészlet a paraszti téli ünnepekre való készülődés hangulatát ébresztette fel. A református templomi úrvacsora osztás áhítatával szemben a Dunántúlra költözött bukovinai székelyek mozgalmos és lármás betlehemes játékának felidézése sajátos dinamikával töltötte meg a kiállítást.

A polgárság által gyakorolt, a falusitól merőben eltérő ünneplési módot nagyszámú karácsonyi képeslap, hagyományos módon feldíszített karácsonyfa és jól válogatott, karácsonyi ajándékként szereplő gyerekjáték képviselte. A közelmúlt és a jelen divatos díszekkel ékesített karácsonyfa és alatta zsúfolásig felhalmozott ajándécsomagok képeiben jelentkezett.

A nagy érdeklődést kiváltó időszak kiállítását Szuhay Péter muzeológus rendezte, kivitelezését Nagyné Sebestyén Krisztina kiállításrendező grafikus valósította meg. Bizonyára a hazai közönség is szívesen látna hasonló méretű karácsonyi kiállítást a Néprajzi Múzeumban.

Selmeczi Kovács Attila

KUTATÓINK ÉLETÉBŐL

Balassa Iván köszöntése 70. születésnapján

A Magyar Néprajzi Társaság és a TIT 20 éves Néprajzi Választmánya 1987. október 21-i plenáris ülésén köszöntötte Balassa Ivánt, a Társaság elnökét 70. születésnapján. Az ülést Kodolányi János nyitotta meg. Meleg szavakkal köszöntötte az ünnepeltet, felidézte életútját, méltatta tudományos és közéleti tevékenységét. Kiss Jenő a Magyar Nyelvtudományi Társaság nevében köszöntötte, s utalt arra, hogy munkássága Csüry Bálint tanítványaként nyelvészeti vonalon indult, s ez a szemlélet szinte valamennyi munkáját máig áthatja.

Majd felolvasásokra került sor. Voigt Vilmos bevezető előadásában Nép—nemzet—néptudomány—néprajz címmel e sokat megélt terminusok körülhatárolására, tisztázására tett kísérletet. Ujváry Zoltán élvezetes stílusú előadásában a dramatikus népszokások fogalmát járta körül. Dankó Imre a Bodroghöz, Balassa Iván kedves vidéke népi kultúrájának jellemzőit vázolta föl. Ezután két „évfordulós” megemlékezés következett. Máténé Szabó Mária Rózsa a TIT 20 éves Néprajzi Választmányát mutatta be, Csoma Zsigmond előadása pedig a Magyar Mezőgazdasági Múzeum 25 éves munkaeszköztörténeti archívumáról és a 15 éves keszthelyi Georgicon Major-múzeumról szólt, amelyek létrehozásában az ünnepelt tevékenyen részt vett.

A plenáris ülésen zsúfolásig megtelt a bölcsészeti kar tanácsterme. Sokan részt vettek az ezt követő baráti beszélgetésen is a nyelvészeti könyvtárban (az éppen festés alatt álló néprajzi könyvtár helyett). Itt a Tárgyi Néprajzi és a Folklore Tanszék köszöntötte címzetes egyetemi tanárát; kis fotókiállításon mutatták be élete néhány jellegzetes, tudománytörténeti jelentőségű epizódját. Az alkalomhoz és az ünnepelt egyéniségéhez illően tréfás köszöntő is elhangzott Voigt Vilmos előadásában Jókai Mór-i szellemben, aki ekképp értesítette barátait születésnapjáról: „Dr. Jókai Mór 70. esztendejének átugrása. Gyászbeszédnek nem tartatnak!”

Balassa Ivánt születésnapján levélben és táviratban sokan üdvözölték. Tiszteleti tagjává választotta a Svéd Királyi Gusztáv Adolf Tudományos Akadémia, a Szlovák Néprajzi Társaság és a sátorlajújhelyi Kazinczy Ferenc Társaság. Szülőfaluja, a Bihar megyei Báránd, melynek történeti és néprajzi monográfiáját 1985-ben szerkesztette, november 19-én ünnepi tanácsülésen köszöntötte az újonnan helyreállított tanács-háza dísztermében. Farkas Ferenc tanácselnök méltatta tudományos munkásságát és díszoklevelet adott át. Szekeres Antal, a Hajdú-Bihar megyei Tanács művelődési osztályának vezetője Kiváló Társadalmi Munkáért kitüntetést nyújtott át. Az ezzel együttjáró pénzjutalmat Balassa Iván a jótanuló iskolások díjazására ajánlotta fel. Az ünnepséget az általános iskola tanulóinak szavai, énekei tették teljessé. Este a község és a megyei tanács vezetői baráti összejövetelen látták vendégül a község

szülöttét. A megyei múzeumi szervezet részéről V. Szathmári Ibolya megyei múzeumigazgatóhelyettes üdvözölte az ünnepet.

*

A plenáris ülésen tartott előadások szövege, valamint a barátok, tisztelők, tanítványok tanulmányai a közeljövőben kötetben látnak napvilágot.

Balázs Géza

Bakó Ferenc köszöntése

Az egri Dobó István Vármúzeum munkatársai 1987. augusztus 28-án bensőséges ünnepség keretében köszöntötték dr. Bakó Ferenc kandidátust, a Múzeumi Szervezet nyugalmazott igazgatóját 70. születésnapján. A Heves megyei Múzeumi Szervezet idei évkönyvét, az AGRIA XXIII. kötetét a Palócföld neves kutatója tiszteletére jelenti meg, amelyben Bakó Ferenc munkatársai, barátai és tisztelői az ünnepelt kutatási témáihoz kapcsolódó tanulmányai kaptak helyet. A múzeumi szervezet munkatársai a köszöntés alkalmából átadták az évkönyv bekötött korrektúra példányát. A kötet 1987. végén jelenik meg.

Beszámoló kínai utamról

A Kínai Társadalomtudományi Akadémia és a Magyar Tudományos Akadémia közti megállapodás keretében a Néprajzi Kutató Csoport éves kiutazási keretéből 1987. szeptemberében két hetet töltöttem Kínában. Közvetlen feladatomból folklorisztikai intézményekkel megismerkedés és az 1989-es budapesti Folk-Narrative kongresszuson való kínai részvétel előkészítése volt. Pekingben (és környékén), valamint Nanningban (és környékén) járhattam. Bodrogi Tibor 1954–55-ös hat hónapnyi kínai tanulmányútja óta első magyar etnográfus/folkloristaként járhattam Kínában, sőt az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy Xántus János, Szabolcsi Bence, Vikár László, Polonyi Péter, Tőkei Ferenc, Csongor Barnabás (valamint mongolistáink, tibetológusaink stb.) kínai útjait is beszámítva, szövegfolklorisztikai érdeklődéssel Magyarországról eddig hivatalos úton senki sem járt a világ legnagyobb, legrégebb és alighanem legváltozatosabb folklórijának hazájában.

Minden képzeletet felülmúló barátsággal és szakmai segítséggel fogadtak. Megállapodtunk abban, hogy tekintélyes kínai „küldöttség” látogat majd 1989-ben Budapestre, és máris több a jelentkező, mint amennyi az 1949 óta külföldön járt kínai összes folklorista száma. Külön öröm számunkra, hogy a nem-*han* (vagy „nemzetiségi”) kutatók részvételére is számíthatunk. Megkíséreljük, hogy kiállításcsere-t javasoljunk, kölcsönös könyvkiállításokat rendezzünk, befolyásoljuk a Magyar Televízió megélénkítő kínai ismeretterjesztő filmvételét. Lehetőség van arra, hogy mi Kínában, ők pedig Magyarországon terepmunkát folytassanak, egymás intézeteivel együttműködve. Mindehhez az összes érintett magyar néprajzi intézmény (Néprajzi Kutató

Csoport, Néprajzi Múzeum, egyetemek stb.) együttműködésére van szükség, sőt ezen túlmenően felsőbb akadémiai támogatásra is. Felelősséggel jelenthetem ki, nem a kínai félen múlik, ha ezt az egyedülálló lehetőséget kihasználatlanul hagyjuk.

Voigt Vilmos

Tanulmányúton Dániában

1987. május 4–18. között a magyar–dán kulturális munkaterv keretében ösztöndíjas tanulmányúton voltam Dániában. Utam célja az volt, hogy megismerkedjek várostörténettel foglalkozó múzeumokkal, gyűjteményekkel és kutatóhelyekkel, valamint a városi néprajzzal és az életmóddal foglalkozó kollégákkal.

Tanulmányutam két nagyváros és múzeumainak látogatása köré szerveződött: Koppenhága és a Koppenhágai Várostörténeti Múzeum; Århus és az arhusi Óváros-múzeum. Mindkét helyen több napot töltöttem a múzeumok kiállításainak és gyűjteményeinek tanulmányozásával, s megismerkedtem a múzeumi munka – számunkra szinte elérhetetlenül korszerű, számítógépekkel ellátott – tárgyi feltételeivel éppúgy, mint az egyes szakterületek kutatóival. Koppenhágai tartózkodásom alatt kitűnő segítségem és szakmai kísérőm volt a hazai nemzetiségi néprajzi konferenciákról is jólismert George Nellesmann. Segítségével nem csak a Nemzeti Múzeum Néprajzi Gyűjteményét ismertem meg, hanem megmutatta szinte az egész Sjaelland szigetet: a híres templomokat és művészi emlékeket csakúgy, mint az elszórt farmokat és faluszerű településeket. Az ő révén ismerhettem meg a maga valóságában is a mai dán falusi életmódot, lakókörnyezetet, amikor magával vitt egyik adatközlőjéhez, egy idős halászhoz.

A Nemzeti Múzeum viselettörténeti kiállítását Hanne Frøsig viseletkutató szakszerű vezetésével néztem meg; csak dicsérni lehet a rendezést azért a törekvéseért, hogy a dán viseleti anyag történeti, táji tagolódása mellett a parasztság egyes rétegeinek viseletét is bemutatja, jól érzékeltetve a viselet polgárvá vagy városiassá válásának folyamatát. Az egyes öltözetek, viseleti elemek általában egy-egy tipikus élethelyzetben vagy enteriőrben jelennek meg, s nem egyszer együtt tanulmányozhatjuk a paraszti, polgári és nemesi öltözeteket éppúgy, mint a falusi, városi viseleti együtteseket, egy-egy kor teljes öltözködési kultúráját.

Koppenhágában felkerestem a Munkásság Múzeumát is; tanulmányoztam a különféle gyűjteményeket és a jelenlegi nagy, állandó kiállítást: az 1950-es évek munkás-életmódját bemutató nagyon ötletes, minden részletében alapos, korszerű; szemléletében a magyar Néprajzi Múzeum „Utunk, életünk” című életmód-változást bemutató kiállításával rokon leginkább. A múzeum néprajzi szakembereivel hosszasan elbeszélgettünk az életmód, különösen a városi életmód kutatásának szükségességéről és lehetőségeiről. Anette Vasström beszélt legutóbbi munkájáról, melyet egy koppenhágai telepről írt: a tengerészek számára 1631–32(!) között alapított, de ma is meglévő lakótelep történeti, néprajzi szempontú feldolgozásáról.

Az életmód kutatásának gyakorlati és elméleti problémáiról szakmai megbeszélést folytattam Thomas Højrup-val, aki cikkei, tanulmányai alapján e téma egyik

legjobb szakembere. Munkahelye, az Európai Etnológiai Intézet – közismert nevén Brede – az egyik legnevesebb műhelye az európai néprajzi kutatásoknak napjainkban. Az Intézet vezetője, Bjarne Stoklund professzor jelenleg az európai etnológiai kutatások fő orgánumának, az Ethnologia Europaea-nak a főszerkesztője is. A szívélyes hangú beszélgetéseken tájékozódtam az Intézet oktató és kutatómunkájáról s az egyes szakemberek főbb munkáiról. Az Intézet könyvtárát csak ajánlani tudom minden hazai kollégának.

Århusban a skandináv országokban oly nagymúltú szabadtéri múzeumok gyakorlatának megfelelően, az ország különböző részeiből összegyűjtött és itt felállított, két-háromszáz éves, a városi polgárság épületeiből kialakított skanzent tanulmányoztam. Ottani vezetőm a viseletkutatásairól ismert Erna Lorenzen volt, aki szinte teljes életét az Óvárosmúzeum textilgyűjteményének gondozásával töltötte. Ez a szabadtéri múzeum a városi polgárság jellemző köz- és magánépületeit, lakáskultúráját, mindennapi használati tárgyait, különféle kézművesműhelyeket, boltokat mutat be a legpontosabb hitelességre törekedve, felidézve egy dán kereskedőváros múlt századi életét. A műhelyek és boltok egy része ma is működik.

Az århusi tanulmányutam is kiegészült a Jylland félszigeten tett több olyan utazással, amelyek során eredeti állapotukban, szépségükben tanulmányozhattam a többszáz éves Fachwerk épületekből álló kisvárosokat, falvakat, amelyekben a történelmi és néprajzi hagyományaikhoz ragaszkodó és azokat tiszteletben tartó dán emberek élnek.

Gergely Katalin

KUTATÓMUNKA

Néprajzi kutatótábor a Szilicei-fennsíkon

A Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszéke Ujváry Zoltán egyetemi tanár vezetésével negyedik alkalommal szervezett néprajzi kutatótábort a csehszlovákiai magyarok körében. Mint korábban beszámoltunk róla, a tanszék 1979 óta akadémiai tervmunka és Országos Tudományos Kutatási Alap pályázat keretében szervezett kutatásokat folytat a történeti Magyarország egyik legnagyobb megyéjének, Gömörnek a területén. A kutatás kezdetben a 21 magyarországi falura terjedt ki, a későbbiekben a szomszédos csehszlovákiai területen is lehetőség nyílt rá. A tanszék a tudományos eredmények publikálására beindította *Gömör néprajza* c. sorozatát, amelynek eddig 11 kötete jelent meg.

1987. augusztus 23–30. között a Szilicei fennsík 5 falujában, Szilice(Silica), Százdvárborosa(Silic. Brezova), Hosszúszó(Dlhá Ves), Kecő(Kečovo) és Ardó(Ardovo) végeztünk terepmunkát. A tanszék oktatóin és hallgatóin kívül részt vett a kutatómunkában a szolnoki Damjanich Múzeum, a nagykőrösi Arany János Múzeum, a mezőtúri Fazekas Múzeum és a balmazújvárosi múzeum egy-egy munkatársa is.

A festői szépségű tájon fekvő apró, lassan elnéptelenedő falvak igen archaikus kultúrát őriztek meg napjainkig. A falvak nagyrészt református, kisebb részt evangélikus és katolikus lakossága a kedvezőtlen földrajzi körülmények miatt elsősorban állattartással foglalkozott. Több faluban égettek meszet és szenet, és ezek fuvarozását is maguk végezték.

A kutatótábor résztvevői gyűjtésüket a következő szakterületeken végezték: **Bartha Elek** római katolikus vallásos népelet, **Bődi Erzsébet** népi táplálkozás, **Gergely István** temetők néprajza, **Juhász Judit** népi gyermekjátékok, **Kotics József** népi méhészkedés, **Magyar Márta** hagyományos baromfitartás, **Mogyorósi Sándor** mítikus alakok a néphitben, **Nagy Molnár Miklós** népi erdőgazdálkodás, **Novák László** település, építkezés, **Szabó László** rokonsági rendszer, a falvak társadalomnéprajza, **Ujváry Zoltán** kalendáris szokások, dramatikus játékok, **Vasváry Annamária** népzenei hagyományok, **Zsupos Zoltán** népi növényismeret, etnobotanika.

A kutatótábor megszervezésében nagy segítséget nyújtottak a CSEMADOK járási és helyi szervei, valamint a falvak – elsősorban a szállást biztosító Szilice – vezető tisztségviselői. Áldozatos munkájukkal megteremtették az eredményes gyűjtőmunka feltételeit.

Miután Hosszúszó és Ardó XVIII. századi szlovák telepítésű falvak, a Szilicei fennsíkon is lehetőség nyílt az interetnikus kapcsolatok vizsgálatára.

A gyűjtött anyag – a korábbi gyűjtésekhez hasonlóan – a Gömör néprajza sorozat önálló tanulmánykötetként lát napvilágot.

Kotics József

Néprajzi kutatótábor Kicsinden

A Csemadok Érsekújvári Járási Bizottság öt esztendeje létrehozott Néprajzi Szakcsoportja 1984 óta vizsgálja az Alsó-Garam mentén a jellegzetes kurtaszoknyás viseletéről nevezetes falucsoport népi kultúráját. A kutatóutakra havonta egy alkalommal, szombatonként, valamint a nyaranta megrendezésre kerülő, ötnapos kutatótáborok keretében kerül sor. A kurtaszoknyás, „hatfalu”-hoz tartozó települések (Bart, Bény, Kéménd, Kőhídyarmat, Kisgyarmat, Garampáld) közül ezidáig Kéménden, Barton és Kőhídyarmaton zajlott kutatótábor (ezekről annak idején a Néprajzi Hírekben külön-külön beszámoltunk). Mivel ezidáig nem sikerült eldönteni, hogy a terület peremén elhelyezkedő Kicsind vajon hetedikként kapcsolódik-e (ill. a múltban kapcsolódott-e) ehhez a sajátos etnikai (néprajzi) csoporthoz, 1987. július 1–5-e között ezen a településen került megrendezésre a IV. Néprajzi Kutatótábor.

Az idei öt napot is – az eddigi gyakorlatnak megfelelően – a szakmai továbbképzés és a konkrét kutatómunka kettőssége jellemezte. A délelőttönként tartott előadások keretében Novák László a településnéprajzi kutatások módszertani kérdéseiről, Lukács László a tanyakutatás újabb eredményeiről, Fehérváry Magda a hagyományos gutai gazdálkodás jellemzőiről, Liszka József pedig a kisalföldi magyar–szlovák etnokulturális kapcsolatokról, elsősorban az árucserkapcsolatokról beszélt. Az előadásokat természetesen most is szakmai-módszertani megbeszélések, konzultációk egészítették ki. A tábor résztvevői vizsgálódásaikat elsősorban a hagyományos gazdálkodás kérdéscsoportjára összpontosították, ám emellett fokozott figyelmet szenteltek az olyan problémáknak („mi”-tudat, házasodási körzet, viselet stb.), amelyekről feltételezhető volt, hogy választ adnak a településnek a kurtaszoknyás falvak csoportjához való tartozásának kérdésére.

Utólag megállapítható, hogy az öt nap kevésnek bizonyult a kérdés egyértelmű eldöntésére. Úgy tűnik, hogy a kicsindiek „mi”-tudata alapján a falu egyértelműen a szóbanforgó etnikai csoporthoz sorolandó (föltűnő viszont, hogy a korábban vizsgált települések népe Kicsindet egybehangzóan kizárja a falucsoportból). A házasodási körzet és a viselet vizsgálata sem hozott megnyugtató eredményeket. Mindenesetre nagy valószínűséggel feltételezhető, hogy az egykor a kurtaszoknyás falvak közé tartozó Kicsind népe a XX. század elején a Kőhídyarmattól Garamkövesdhez történő egyházszerkezeti átcsoportosítás után hagyta el az éppen abban az időben kialakulóban lévő kurtaszoknyás viseletét és a Párkány környéki viseletet („ebedies”) vette át. Ezért aztán az attól az időtől erőteljesen megizmosodó „kurtaszoknyás öntudat”-nak itt csak erőtlen csírái fedezhetőek fel. Más etnokulturális jelenségek (pl. a hátikas formája) viszont egyértelműen az Ipoly-mente falvaihoz kapcsolják a vizsgált települést. A kérdés végleges eldöntéséhez még további aprólékos néprajzi vizsgálatokra, ill. a levéltári anyag áttanulmányozására lesz szükség.

Liszka József

KISEBB HÍREK

A XV. Országos Honismereti Akadémia alkalmából a Hazafias Népfront Országos Tanácsa dr. Szabadfalvi József kandidátust, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Múzeumi Szervezet igazgatóját *Ortutay Emlékplakett*tel tüntette ki.

*

A Győr-Sopron megyei Múzeumi Szervezet és a Burgenlandi Tartományi Múzeum közötti eredményes szakmai együttműködés elismeréseként a Burgenlandi Tartományi Kormány dr. Domonkos Ottót, a soproni Liszt Ferenc Múzeum igazgatóját a *Burgenlandi Tartomány Nagy Érdemérmé*vel tüntette ki. A kitüntetés átadására 1987. augusztus 15-én bensőséges ünnepség keretében került sor Eisenstadtban.

*

A Szlovák Néprajzi Társaság X. országos vándorgyűlését 1987. október 6–8. között Léván tartotta meg. A három évenként sorra kerülő ülést „A néprajztudomány szerepe a társadalmi tudat formálásában” címmel rendezték meg, amin számos előadás hangzott el. A rendezvényre meghívást kaptak a szocialista országok néprajzi társaságai is. A Magyar Néprajzi Társaságot dr. Selmeczi Kovács Attila képviselte, aki plenáris előadásában a magyar néprajztudománynak a témához kapcsolódó eredményeit és feladatait ismertette.

A vándorgyűlés alkalmával tartott tisztújító közgyűlés a Szlovák Néprajzi Társaság elnökévé dr. Milan Leščák-ot, a pozsonyi akadémiai néprajzi intézet igazgatóhelyettesét választotta meg, a társaság tudományos titkára továbbra is Peter Salner tudományos munkatárs. A Szlovák Néprajzi Társaság külföldi tiszteleti tagjai sorába választotta Balassa Ivánt, Krupa Andrást és Ujváry Zoltánt.

*

A Magyar Néprajzi Társaság 1987. október 14-i választmányi ülésén foglalkozott a Társaság Ethnographica Pannonica Szakosztályának helyzetével. A szakosztály elnöke dr. Andrásfalvy Bertalan kandidátus. A választmány a szakosztály titkári teendőinek ellátásával – a legközelebbi tisztújító közgyűléséig – dr. Lukács Lászlót és dr. Gráfik Imrét bízta meg.

*

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, az Országos Műemléki Felügyelőség és a Békés megyei Múzeumok Igazgatósága közös rendezésében tartották meg a *VI. Népi építészeti Tanácskozást* 1987. szeptember 25–26-án Békésen. A közel félszáz szak-

ember részvételével zajló tanácskozás központi témája a falusi tornyok és templomok muzeológiai, műemlékvédelmi, állagmegóvási feladatai voltak.

A Magyar Tudományos Akadémia Veszprémi Akadémiai Bizottságának Településtörténeti Munkabizottsága szervezésében a VEAB és a PAB közös konferenciájára került sor Veszprémben, 1987. október 19–21. között „A Dunántúl településtörténete” címmel. **Salánki János** akadémikus, a VEAB elnökének megnyitóját követően hét szekcióülés keretében hangzottak el előadások a várak, falvak, puszták, a történeti településhálózat, az uradalmak, a művelődés- és hivataltörténet valamint a módszertani kérdések témakörében. A XI–XIX. századot átfogó széles korszak vizsgálata régészek, történészek, etnográfusok, művelődéstörténészek, ipartörténészek eredményes eszmecseréjére adott lehetőséget.

*

A TIT Országos Néprajzi Választmánya és a Kossuth Lajos Tudományegyetem szervezésében 1987. október 30–31-én Debrecenben tartották meg a második finnugor tudományközi konferenciát. A nyelvészek, etnográfusok, régészek és művelődéstörténészek részvételével zajló tanácskozás elsődleges célja az 1990-ben Debrecenben megrendezésre kerülő Nemzetközi Finnugor Konferencia előkészítése volt. A meghirdetett kutatási témák között a nyelvrokonság kérdésén túl az őshaza kutatásának régészeti eredményei, a szovjet néprajzi kutatások valamint a finnugrisztika mai feladatai szerepeltek.

*

A mezőgazdasági múzeumok nemzetközi szervezetének (AIMA) budapesti 9. kongresszusán résztvevő etnográfusok 1987. szeptember 11-én látogatást tettek a Néprajzi Múzeumban. **Hoffmann Tamás** főigazgató ismertette a múzeum történetét és munkaterületeit, majd a vendégek megtekintették a múzeum gyűjteményeit és kiállításait.

*

1987. november 4-én az ELTE Folklore Tanszékének szervezésében **Penavin Olga** egyetemi tanár (Újvidék, Jugoszlávia) nagy érdeklődéstől kísért beszámolót tartott a jugoszláviai magyar folklór kutatásairól.

*

Az MTA Kulturális Antropológiai Munkabizottsága és a Néprajzi Kutató Csoport szervezésében 1987. november 9–10-én **Oswald Werner** egyetemi tanár (Northwestern University, USA) két napos szemináriumon foglalkozott a néprajzi terepmunka alapkövetelményeinek ismertetésével. Werner professzor jelenleg antropoló-

giai módszertant és rendszeres terepmunkát tanít a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Nyelvi és Kommunikációs Intézetében.

*

A Magyar Néprajzi Társaság plenáris ülésén 1987. november 25-én dr. Helena Johnová prágai egyetemi tanár, a Csehszlovák Néprajzi Társaság elnöke, a Magyar Néprajzi Társaság tiszteleti tagja „A néprajzkutatás kialakulása és fejlődése Csehszlovákországban” címmel tartott előadást.

*

Az érsekújvári Csemadok Járási Bizottsága égisze alatt működő néprajzi szakcsoport az idén ünnepelte megalakulásának ötödik évfordulóját. Az 1987. október 10-én, Kéménden rendezett összejövetelen a szakcsoport vezetője, **Liszka József** az eddigi eredményeket, ill. a további terveket ismertette, majd a vendégként jelen lévő **Balassa M. Iván** a Magyar Néprajzi Társaság vezetőségének üdvözlését átadva az 1974-ben végzett közös magyar–csehszlovák Alsó-Garam menti kutatások eredményeiről számolt be.

*

Az esztergomi Balassa Bálint Múzeumban 1987. október 16-tól december 1-ig tekinthették meg az érdeklődők a Komárom megyei népi iparművészek kiállítását. A múzeum etnográfus munkatársai: **Kövecses Varga Etelka** és **Tisovszki Zsuzsa** által rendezett színvonalas kiállításon a megye kilenc iparművészeinek alkotásai kerültek a látogatók elé a fafaragástól a textil- és kerámiaművességig.

GYŰJTŐPÁLYÁZAT

Az 1987. évi Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőpályázat eredményhirdetése

A XXXVI. Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőpályázat nyilvános eredményhirdetésére és díjkiosztó ünnepségére 1987. december 12-én került sor a Néprajzi Múzeum zsűfolásig töltött dísztermében. Hoffmann Tamás főigazgató meglehangú megnyitó beszéde után Selmeczi Kovács Attila, az országos bíráló bizottság elnöke értékelte az 1987. évi pályázatot, melyre 332 pályamunka érkezett (206 a felnőtt, 126 pedig az ifjúsági tagozatra). A zsűri 12 első, 21 második, 39 harmadik, 34 negyedik, 30 ötödik és 33 hatodik díjat ítelt oda, sokan pedig könyvjutalomban részesültek. Így a beküldött pályamunkáknak több mint a fele kapott jutalmat.

Az ünnepélyes eredményhirdetésen Mohay Tamás, a Gyűjtésszervezési Csoport vezetője a díjak sorrendjében ismertette a pályázati eredményeket. A díjnyertes pályázók – most első alkalommal – elismerő oklevelet is kaptak, amit Hoffmann Tamás főigazgató nyújtott át. A Néprajzi Múzeum a következő években is ünnepélyes keretek között kívánja megrendezni az országos gyűjtőpályázat eredményhirdetését, ezzel is kifejezve a társadalmi gyűjtők közhasznú tevékenységének elismerését.

Az 1987. évi pályázat díjazottjai:

Felnőtt tagozat

I. Díj

FEHÉR ZOLTÁN, Bátya: Bátya népessége a XVIII. században. Bányai folklór-gyűjtés

HAGYMÁSY SÁNDOR, Mezőtúr: Túrkeve juhászata II.

KOVÁCS ANTAL, Mosonmagyaróvár: Felső-szigetközi szólások és közmondások, falucsúfolók, népi időjósítások, gazdaregulák és egyéb frazeológiai gyűjtések

„LÉLEKHARANG”: Halállal kapcsolatos szokások és hiedelmek a Bákó megyei Pusztinán

POSCH GYÖZÖNÉ, Dorog: Népi hiedelmek Szurdokpüspökiből

SÓFALVINÉ TAMÁS MÁRTA, Szentgál: A szentgáli tanyavilág kialakulása és pusztulása II. Élet a tanyákon

SÜLE SÁNDOR, Révfülpö: A somlósziölösi hegyközség igazgatási rendje. Somlóhegy földrajzi nevei

SZABÓ JENŐNÉ, Padrag: Így érkeztek Padragon a századfordulótól az 50-es évek végéig

II. Díj

BÉRES JÁNOS, Edelény: Egy trizsi nótafa: Demeter István teljes nóta és dal repertoárja

CZINGRÁBER ANDRÁS, Sopron: Élet a régi Zsírán

CSÁKY KÁROLY, Ipolyság: Ipolyfödemes történeti és mai személynevei

FARAGÓ JÁNOSNÉ, Jászárokszállás: Jászárokszállási temető-kert

HIDVÉGI LAJOS, Cegléd: 179 ceglédi kiolvasó mondóka

DR. KISARI SÁNDORNÉ, Székesfehérvár: Csór község helynevei

DR. KISIDA ERZSÉBET, Budapest: A kenderrel, a vászonnal való foglalatosság

MOLNÁR MIHÁLY, Balassagyarmat: Patvarci temetők – Csanádapácai emlékek – Egy veterán kisiparos életútja

MOLNÁR TERÉZIA, Szany: A szanyi népviselet

ÖRDÖG EMÁNUEL, Jászárokszállás: Cselédélet a jászárokszállási tanyavilágban a 30-as években

RÉPÁSZKY PÉTERNÉ, Jászkisér: Életünk története

SINKOVITSNÉ KALINA JULIANNA, Budapest: Szokásrend, szokásjog – A mi volt falunk Rákoskeresztúr

SZALMÁSNÉ VIRGA ERZSÉBET, Kisvárdai: Ajak község földrajzi nevei
SZIGETI GYÖRGY, Budapest: Az iskolás- és serdülőkor hagyományai
TAMÁS KÁROLYNÉ, Szentgál: Szentgáli bútorok a századfordulótól napjainkig
VÁRADI P. PÁL – G. ANIKÓ, Veszprém: Néprajzi dolgozatok Kalotaszegről I.

III. Díj

BENCICS GYÖNGYI, Narda: Ház- és dűlőnevek egy nyugat-magyarországi horvát faluban, Nardán

BEREGNYEI MIKLÓS, Paks: „Múlt-szelet” 1861–1900

BODNÁR LAJOS, Nagykapos: Ung-vidéki kasos méhészetnek történelmi múltja

CZIGÁNY LÁSZLÓ: A hetési ember gazdálkodása és táplálkozása a XVIII–XX. században

D. VARGA LÁSZLÓ, Nagykapos: Nagyráska és Abara helynevei – Hagományos halászat

DRAVICZKY IMRE, Hajdúnánás: Amit még tudunk a hajdúnánási Hunyadi olvasókörről

HUNGLER JÓZSEF, Veszprém: A veszprémi személynevek nyolc évszázados változatai

JANKUS GYULA, Kéménd: Földrajzi névi anyaggyűjtés – A hat „kurtaszoknyás” falu népviselete

KAJDI FERENC, Sárvár: Sárváriak búcsújárása a jelen században – A képzők a sárvári tájnyelven

KAPRONCZAI JÓZSEF, Szigetvár: Hadifogoly napló – Bosnyákok Szigetváron

KISS IMRÉNÉ, Mezőtúr: Halotti szokások, hiedelmek és sírjelölés Mezőtúron ...

KISS JÓZSEF, Pécs: Ragadvány-melléknevek Kisbajomban – Botykapeterd ragadványnevei – Kislenc városkörnyéki község iparosai a két világháború között

KOMOLY (KOCHAN) PÁL, Szeged: Emberek és háziállatok népi gyógyítása

KOPPÁNY JÁNOS, Tótkomlós: Tarhonya készítése Tótkomlóson – Favilla készítése Tótkomlóson – Faszénégetés és cserhántás a három hutásfaluban

KOPPÁNYI ISTVÁN, Városlőd: További adatok Városlőd történetéhez

KOVÁCS KÁROLY, Poroszló: Poroszlói egyesületek, intézmények története

LUKÁCSINÉ ILLÉS ILONA, Nagydobsza: Délnyugat-Zselic textiliák

MARTON JENŐ, Balatonudvari: Napszámos-törpebirtokos család élete és munkája 1920-tól 1940-es években Balatonudvariban

MARUZS JÁNOS, Mátraderecske: Mendemondák – Hadak, nagycsaládok, ragadványnevek vizsgálata a Mátraalján, Mátraderesken

DR. MATOVICS MÁRIA – DR. GELENCSEI JÓZSEF, Székesfehérvár: Az alsószentmártoni sokacok népi táplálkozása

DR. MÉSZÁROS GYULA, Budapest: A kisdörgicsei gyermekek századeleji játékszerei és játékszerezés játéka

PELLE FERENC, Keveermes: Családnevek, ragadványnevek, gúnynevek és csúfnevek Keveermesen

DR. SÁNDOR MIHÁLYNÉ, Szentendre: Berettyóújfalu keresztnevei 1896–1945

SOMFAI TIBORNÉ, Parád: Gyermekjátékok és vegyes néprajzi gyűjtés

DR. SZABÓ LAJOS, Taktaszada: Álmok és álomfejtések

SZAKÁCS ISTVÁN, Kapuvár: Régi utcai kispadok

TÓTH MIHÁLY, Bag: Halottas szokások Bagon

VARGHÁNÉ BORBÉLY ANNA, Budapest: Magyar eredetű szavak a kétegyházi román nyelvjárásban

IV. Díj

ALMÁSSY DÉNES, Tokaj: Egy révész élete – Fahidas építése

BALOGH LÁSZLÓ, Rohod: Szamoszegi gyümölcsösök

BÁN FERENC, Veszprém: Talált gyermek – Anyakönyvi emlékek ...

BORBÍRÓ LAJOS, Füzesgyarmat: A füzesgyarmati familiák ragadványnevei

BOROS EDIT – SZARKA JÁNOSNÉ, Veszprém: Halimba helynevei

BORSZÉKI LÁSZLÓNÉ, Pócsmegyer: „Szülőfalum ételei” szakácskönyv

BÖSZÖRMÉNYI ISTVÁN, Losonc: Házépítés és berendezés a medvesalji Óbáston

CSÁSZI ILDIKÓ, Budakalász: Törökbálint földrajzi nevei

CSETE BALÁZS HONISMERETI SZAKKÖR, (vezető: Győri János), Jászkisér: A lakosság életének változása – Locsolkodás

CSISZÁR ATTILA, Kapuvár: Kis községekben élő ájtatossági szokások Kapuváron

CSORBA TIBOR, Szeged: Mester és tanítványa: „a falusi kovácsmester”

- DÁNIELNÉ MATUS ERZSÉBET, Šturovo – Nána: Születési szokások Kéménd községben
 HÁZI ALBERT, Okány: Helynevek és használóik Okány határán
 IMRŐ JUDIT, Váralja: Jel és jelentés a váraljai női haj- és fejviseletben
 JELI JÓZSEF, Pécs: Vegyes néprajzi gyűjtések Fonó, Gölle községekből és környékükről – A régi kádármesterségről – A család vizsgálata – A Szent Annai búcsú
 JÓZSA ISTVÁNNÉ, Karcag: Árnyékban, fényben II.
 KMECZKÓ MIHÁLY, Kassa: A kassai kálvária és kegytemplom leírása – Búcsújárás Buzitáról – Eljegyzések csereháti Buzitán
 KOVÁCS ISTVÁNNÉ, Székesfehérvár: Népszokások Isztiméren – Születés és gyermekkor
 KOVÁCS MIHÁLY, Kiskorpad: Az állattenyésztés népi nyelve Somogyban
 MARGÓCSY JÓZSEFNÉ, Nyíregyháza: A nyíregyházi régi szőlőskertek
 MARTONNÉ HOMOK ERZSÉBET, Verseg: Kenderfonás téli estén
 MATICS PÁL, Kecskemét: Nyelvjárási szövegek Szalkszentmártonból – Közmondások, szólásmondások, kizólások, bölcs mondások elterjedése Szalkszentmártonban
 DR. NAGY BÉLA, Solt: Adalékok Solt nagyközség lakóinak neveihez
 NAGY ETELKA, Szabolcsveresmart: Szülőfalum, Szabolcsveresmart gyermekjátékai
 NAGY GYULA, Nagytillaj: Nagytillaj község helytörténete
 NAGY IMRE, Vág: Helységnevek, szólások és szóláshasonlatok vági használatban
 PETŐFI S. MŰVELŐDÉSI KÖZPONT HONISMERETI SZAKKÖRE (vezető: Hentz Lajos), Mezőberény: A kender természetese és feldolgozása Mezőberényben
 RÁCZ SÁNDOR, Makó: Szokásforgácsok, dramatikus encsömbencsömök télen környékünkön – Magyarcsanád-bökényi lakodalom menetében Ördög Ferenc vőfélykönyve
 SZABÓ GYULA, Tarpa: Diktálásos éneklés Tarpán a reformátusoknál
 TÓTH ZOLTÁNNÉ, Szuha: Az iskoláskorú gyerekek tevékenységi területei lakóhelyemen századunk első évtizedeiben

V. Díj

- BENCZE SÁNDOR, Ada: Szőlőtermesztés Kórógyon – A kórógyi falupalánk története
 DR. BERÉNYI ZSUZSANNA ÁGNES, Budapest: Adalékok a Csepel Művek mikrotoponimájához
 BÉRES IMRE, Dobóruszka: Dobóruszka község földrajzi nevei
 BITÓ JÓZSEFNÉ, Balástya: Búcsújárás
 DR. FÖLDI JÓZSEF, Budapest: Szűcsmesterség a jászárokszállási Földi családnál
 GERENCSÉR IMRÉNÉ, Vasvár: Vasvár keresztnevei
 KASZNÁR TÓTH EMMA, Mindszent: Rajszakkör – Mindszent Honismereti Szakkör Öregek klubja – Vizesmúlt emlékei – Kubikosok – Élettörténetek – Életrajzok
 KECSKÉS ATTILÁNÉ, Győr: Szólító nevek Győr két szakközépiskolájában
 LŐRINCZ JÓZSEF, Buzita: Betlehemes játék a csereháti Buzita községből
 PÁNCZÉL JÓZSEFNÉ, Csanádpalota: Az áru- és termékcseré módjai egy településen
 SIPOS ISTVÁN, Makó: Megnyugvás
 RAPI LAJOSNÉ, Karcag: Boszorkánytörténetek
 TÓTH BÉLÁNÉ: Búcsú a parasztságtól

DR. VARGA GÁBOR, Debrecen: Földrajzi- és családnévek (Tokaj 1787)

VEREBÉLYI ANDRÁS, Mátraverebély: Malomkalács-sütők Mátraverebélyben

VITÁLISNÉ DR. ZILAHY LÍDIA ÉS GÁL IMRÉNÉ, Budapest: A pótharaszti templom hagyományai – Adatok a monori kocsigyártás és szekerjavítás történetéhez

VI. Díj

BABÓCSAI HONISMERETI SZAKKÖR (vezető: Zomboriné Gaál Borbála), Babócsa: Népi kismesterségek

BARANYAI GÉZÁNÉ, Tiszaörs: A karácsonyi ünnepkör szerepe a falu és a család életében – Li-balegeltetés

GAGYI BÍRÓ KATALIN: Mondókák, gyermekjátékok, mesék Rugonyfalván

GÉCZY ANTAL, Ónód: Egy debreceni mén lovas huszár nótakincese 1892-ben – A szüléssel, csecsemőgondozással és néhány más népi orvoslással kapcsolatos ónódi szokás és kifejezés leírása

HORVÁTH LAJOSNÉ, Szentgál: A szentgáli református templomi szokások régen 1945 előtt

- JAKUBOVICS JÁNOSNÉ, Mátaverebély: Kenderfeldolgozás, vászonfelhasználás Mátaverebélyen
 JUHÁSZ BÉLA, Ózd: Népi ifjúsági és gyermekjátékok Szuhafőn
 KÉZSMÁRKI ZOLTÁN, Fegyvernek: Valós és ördögös történetek
 KOVÁCS BÉLA, Debrecen: Népi játékformák Hajdúböszörményben
 KRÁMLI PÉTER, Mindszentkállya: Az ember életéhez kapcsolódó szokások
 LENGYEL GYULÁNÉ, Böcs: Párválasztás, lakodalom, vőfélyversek Böcsön
 PACSU GERGELYNÉ, Várpalota: A paraszti árucsera Várpalotán
 ROSTÁS-FARKAS GYÖRGY és KARSAI ERVIN, Budapest: Babonák és babonás szokások a cigányoknál
 SCHLITZER FRIGYESNÉ NYULI ANNA: Egy kisparaszt lakása, bútorai Dunapentelén
 SZABÓ DÉNES, Csögle: Csöglei leltár
 TARI ISTVÁN, Heréd: Mindenszentek ünnepének búcsúja régen és ma Heréden
 VARGA ZOLTÁN, Erd: Nyírségi parasztporta leírása
 VELEMI ENDRE MGTSZ HELYISMERETI CSOPORTJA (vezető: Berki István), Jászapáti: Viszsaemlékezések régi gyermekjátékokra
 VÖÖ IMRE, Szigetszentmiklós: Születi szokások és bálók Szigetszentmiklóson
 ZONGOR FERENC, Celldömölk: Meditálás a népi orvoslás topográfia kérdőíveire adott válaszaimban

Ifjúsági tagozat

I. Díj

- BAJZA J. GIMNÁZIUM HONISMERETI SZAKKÖRE (vezető: Dr. Varga Mária), Hatvan: A hatvani középiskolások ragadványnevei
 LABAN CZ ZITA, Lakitelek: Egy parasztlány szerelmes levelei Lakiteleken
 NÉMETH JUDIT, Lébénymiklós: Az élet szokásai Fertőendrédén
 MEZŐCSÁTI HELYTÖRTÉNETI ÉS NÉPRAJZI DIÁKMUNKAKÖZÖSSÉG (vezető: Dr. Táboros Sándor), Mezőcsát: Népi életrajzok, népdalok, balladák, emlékkersek

II. Díj

- AMBRUS ZSUZSANNA, Eger: A népi táplálkozás Béalápátfalván
 CSORDÁS ANITA, Boldog: Gyöngyöstarján ragadványnevei – Boldog keresztnevei
 FIAS ZSUZSANNA – TÖRÖK ESZTER, Miskolc: Születéstől a jegyességig
 KISS ANDREA, Törökszentmiklós: Nagypám mestersége
 MÉSZÁROS MARIANNA, Sály: Nagyanyám sályi konyhája
 TÓTH SZILVIA, Hatvan: Vámosgyörk község mai élő ragadványnevei
 VEHRER ADÉL, Sokorópátka: Két világot éltem meg

III. Díj

- BENDE GYÖRGY – KOVÁCS LÁSZLÓ, Veszprém: Somlószőlős földrajzi nevei
 BÉCSI KATALIN, Nagykanizsa: A Zala megyei TSz nevek történeti vizsgálata 1948-tól napjainkig
 CSETE BALÁZS GYERMEK HONISMERETI SZAKKÖR (vezető: Győri János), Jászkisér: Sportszerű, elsősorban szabadban végezhető népi játékok
 GORAVECZ ANDREA – HEGEDŰS RENÁTA, Hatvan: Gyógynövények Ecséden
 HORVÁTH PÉTER HONISMERETI SZAKKÖR (vezető: Fodor István), Jászjákóhalma: Hagymányos disznóölés és disznótor Jászjákóhalmán – Jászjákóhalma emlékművei, útszéli keresztjei, emléktáblái
 KENYERES DÓRA, Győr: Szólások és közmondások családomban
 KOLLÁT MÁRIA, Csongrád: „Nemzedékek nyomában”
 MAKACSEK GÁBOR, Veszprém: Doba földrajzi nevei
 TROSZTMÉR KATALIN, Mór: Német nemzetiségiek táplálkozási szokásai a két világháború között Móron
 ZELENA ÁGNES, Miskolc: Falsőzsolcai gyermekjátékok
 ZAMÁRDI ÁLTALÁNOS ISKOLA HONISMERETI SZAKKÖR (vezető: Bemné dr. Schneider Mária), Zamárdi: Népszokások Zamárdiban régen

f IV. Díj

CSETE BALÁZS HONISMERETI SZAKKÖR (vezető: Győri János), Jászkisér: A lakosság életének változása – Locsolkodás

ELTE RADNÓTI MIKLÓS GYAKORLÓISKOLÁJA, Szociológiai Kutatótábor Budapest: Falukutatás

GUNGL BERNADETT, Pécs: Karácsonyi ünnepkör Palotabozsokon

HORVÁTH MÁRTA – HORVÁTH ZSÓFIA, Győr: A hagyományos paraszti földművelés munkája és szokincse Mezőörsön

KIS-BENEDEK ELEONÓRA, Eger: Egy molnár dinasztia története

KOVÁCS ANDREA, Adács: Adács cigány nemzetiségű lakosainak ragadványnevei

KÖTELKI ÁLTALÁNOS ISKOLA HONISMERETI SZAKKÖRE (vezető: Boros Imre), Kőtelek:

Ragadványnevek a kőtelki általános iskolában

LAPOSA KATALIN, Győr: A halászat régen és ma Győr környékén

MESZÁROS JUDIT, Budapest: A budapesti Berzsényi Dániel Gimnázium diáknyelvi szótára

PETŐFI MŰVELŐDÉSI HÁZ HONISMERETI SZAKKÖRE (vezető: Faragó Jánosné), Jászárók-szállás: Gyermekjátékok községünkben

WALDMANN ERNŐ, Pápa: Nagyteveli lakodalmas

21. SZÁMÚ ÁLTALÁNOS ISKOLA „RIPORTER-ÚJSÁGÍRÓ” SZAKKÖRE, Nyíregyháza: Egy lakótelep (Örökösöld) mai szólás- és közmondásgyűjteménye

V. Díj

ÁRPÁSI HAJNALKA, Győrújbarát: A miénk – avagy ami a néphagyományokból a mának megmaradt

DOMONKOS ÁGNES, Miskolc: A kender termesztése és feldolgozása

HORVÁTH ANDREA, Nagykanizsa: Magyar versenyló nevek

A LEŐWEY KLÁRA GIMNÁZIUM HONISMERETI SZAKKÖRE, Pécs: Grapsprüche aus Sawyer

„MICI-MACKÓ” HAGYOMÁNYŐRZŐ SZAKKÖR (vezető: Rác Sándor), Makó: Magyarcsanád–Bökény állatnevei

NAGY LÁSZLÓ – VUCSKICS JÓZSEF, Barcs: Míg a kenyér az asztalunkra kerül

NAGYFALUSI ILONA, Csanádapalota: Népi gyermekjátékok

RIGÓ KATALIN, Jánoshida: A népi gyógyászat emlékei Jánoshidán

SOÓS ÉVA, Karcag: A Három föld tudósa – Népi életmód Kunhegyesen

SZABÓ ANDREA – HADOBÁS ANIKÓ, Eger: Gyermekjátékok Kálban és Egerlövön

SZÁSZ ANGÉLA, Eger: Felnémet öltözködése

SZILÁGYI FRANCISKA, Balatonkenese: A paraszti ház teljes eszközkészletének vizsgálata

VARGA ERIKA, Hatvan: Népi virágnevek Vámosgyörkön

VARGA NOÉMI, Sopron: Kópháza búcsújárási szokásai

VI. Díj

DUNAI RITA – SOMOGYFOKI RITA, Székesfehérvár: Népi gyógyászat Sárbogárdban

CSERJÉS ANDREA, Szolnok: Népi gyógyítás Tiszafüreden

FITOS ADRIENNE, Nagykanizsa: Egy dombóvári asztalosmester és egy szígyártó élete

HEGYALJAI ERIKA, Eger: Istenmezeje nyelvjárása

KATÓ JÁNOS, Nyíregyháza: Karácsonyi ünnepi szokások Ibrányban

KÁLLAI GYÖNGYI, Hajdúszoboszló: Lakodalmas szokások régen és ma Hajdúszoboszlón

KÁRÉ ANDREA, Csongrád: Az apátfalvi női népviselet

KÓMÁR MÁRIA, Kunszentmárton: Egy élet a közösség szolgálatában

MARTON VERONIKA, Nagykanizsa: Kosárfonás a Zala megyei Gyenesdiáson

NAGY LÁSZLÓ – NAGY TIBOR, Nyíregyháza: Népi táplálkozás Nagykállón a két világháború között

NEMCSÁK LAURA, Győr: Adalékok a győri szígyártók történetéhez

SZARKA ÁGNES, Jászkisér: Egy életút emlékei

TÓTH ZSUZSANNA, Békés: A békési Szegedi Kis István Gimnázium ragadványnevei

KÖZMŰVELŐDÉS

Egy negyvenöt év előtti ifjúsági országos néprajzi pályázat

Az 1940-es évek háborús eseményei, majd a felszabadulást követően az intézmények különböző jellegű átszervezései tartották homályban egy – 1943-ban az egész ország területére meghirdetett – kérdőíves néprajzi pályázatra beküldött válaszanyagot. Ez az anyag – minden valószínűség szerint – K. Kovács Péternek, az Adattár egykori vezetőjének útján került a Néprajzi Múzeumba, mégpedig az Országos Táj- és Népkutató Intézetből, ahol ő annak idején mint intézeti tanár teljesített szolgálatot. Az intézet megszűntével – sok más értékes gyűjtéssel együtt – menthette át ezt is az Adattár részére.

A közelmúltban került rendezésre és leltározásra ez a 285 azonos témakörrel foglalkozó és az ország 38 megyéjéből beküldött ifjúsági pályamunka. Lehetőségünk van arra, hogy néhány mondatban körvonalazzuk e nagy területet átfogó pályázat létrejöttét.

A Magyar Cserkészmozgalom Országos Parancsnoksága 1943. évi 8. (áprilisi) körlevelében „... valamennyi cserkészcsapat 1-1 őrsé számára kötelezően elrendelte a Teleki Pál emlékére rendezendő Országos Falujáró Portyázó versenyben való részvételt. Minden csapatból legalább egy – a feladatok megoldására alkalmasnak ítélt ... őrs köteles indulni ...” Ezt a körlevelet valamennyi cserkészcsapathoz eljuttatták. A „tudnivalók” rovatban közli a parancsnokság, hogy az Államtudományi Intézet Táj- és Népkutató Osztálya írta ki a cserkészek számára a pályázatot és a jutalmakat. Egyben közli, hogy a Falutörténeti kérdőívre adandó válaszokat a jelzett Intézet rendelkezésére bocsátja feldolgozás végett.

A portyázóverseny célja volt „a résztvevő őrsöket a magyar falu megismerésére nevelni s egyúttal adatokat gyűjteni a magyar népismeret számára”. A színhely „az ország bármely faluja” lehetett. Az anyaggyűjtés körét Morvay Péter országos szakvezető 12 pontban foglalta össze a Falutörténeti kérdőívben. Ennek első kérdései a falu táji elhelyezkedésére és a szomszédos községek lakóival való viszonyukra vonatkoznak. A következők a falu településtörténetére utaló emlékek összegyűjtését szorgalmazzák; végül a község társadalmi rétegzettségével kapcsolatos kérdések következnek. A kérdőívre beérkezett válaszok pontos számát nem ismerjük. – Hogy a Néprajzi Múzeumban lévő 285 pályamunkán kívül volt-e még dolgozat, arra ma már választ adni nem tudunk.

A rendelkezésünkre álló anyag tanúsága szerint Pest megyében 47, Hont megyében 20, Fejér megyében 16, Vasban 15, Somogyban 13, Kolozs megyében 10 községet kerestek fel a cserkészek. A többi megyében 10 községnél kevesebben jártak a gyűjtők. Találunk még Ugocsa-, Udvarhely-, Nyitra-, Moson megyéből is 1-1 gyűjtést, Csíkból pedig négyet.

Áttérve a pályamunkák tartalmi ismertetésére, meg kell jegyeznünk, hogy a gyűjtésre csupán másfél-két napot szánhattak az őrsök, mégis a következő községekben kiemelkedően jó munkát végeztek: Mártély (Csongrád m.), Bény (Esztergom m.),

Mikepércs (Hajdú m.), Vista (Kolozs m.), Szentsimon (Maros-Torda m.), Réte (Pozsony m.), Korond (Udvarhely m.). Felvetődik a kérdés, hogy a többi községben végzett gyűjtések mely területeken jelentenek még ma is értéket.

Az első kérdéscsoport válaszai közt a falucsúfolóknak, a szomszédok tréfás elnevezéseinek igen változatos sorát és magyarázatát majdnem minden munkában megtalálhatjuk. A faluk történetére vonatkozó gyűjtések igen eltérő értékűek. Elsősorban a betelepülésre és a falura illetve környékére vonatkozó – öreg emberektől hallott – történeti mondák lejegyzése méltó említésre. A fiatalok felfigyeltek a községekben még fellelhető írásbeli emlékekre: egyházi feljegyzésekre, anyakönyvekre, régi bibliákra és családi iratokra (pl. Jászárokszállás, Szolnok m.; Órszentmiklós, Pest m.; Edve, Sopron m.). A községek társadalmi, vallási és etnikai tagoltságát minden pályázatban megtaláljuk, a gazdasági állapotokat már ritkábban, a Volksbund agitációjára minden esetben rámutatnak. – A ragadványneveket is előszeretettel gyűjtötték, ezek egész variánsait lehetne összeállítani (pl. Magyarhegyem, Gömör m.; Gyöngyöspata, Heves m.; Valkó, Mogyoród, Pest m.; Sand, Somogy m.). A földrajzi nevek elsősorban a községek belterületére korlátozódnak.

Mivel a kérdőív pontjainak megválaszolásán kívül a portya lefolyásáról is kellett az őröknek írniok, ezekben jegyezték fel legtöbbször azoknak a hallott, vagy látott hagyományos szokásoknak a sorát – hol részletesen, hol csak érintve –, amelyek megragadták érdeklődésüket. (Pl. Sajónémeti, Tardona, Borsod m.; Gyimesbükk, Csík m.; Kalász, Nyitra m.; Egervölgy, Vas m.) – Ezek a jelentések nemcsak a portya helye megválasztásának okát, módját, az útirányt és a falu népével kapcsolatos tapasztalataikat tartalmazzák, de tükrözik a II. világháború éveinek súlyos anyagi és ellátásbeli nehézségeit is.

A pályamunkák szövegeit sok esetben fényképek és helyszínen készített rajzok egészítik ki. Ezek közt is találunk néprajzi szempontból értékes illusztrációkat (pl. Nagysáró, Bars m.; Ipolykeszi, Hont m.; Nagytarcsa, Pest m.; Kőszegdoroszló, Vas m.; Nemesszalók, Veszprém m.).

A Teleki Portya pályázat eredményét a Magyar Cserkész c. lap 1944. január 1-én megjelent számában tette közzé Morvay Péter. Vándordíjat egy hódmezővásárhelyi, emléklapot és jutalomdíjat egy debreceni és egy esztergomi őr kapott.

E rövidre fogott ismertetésünk célja, hogy felhívjuk a figyelmet erre – a forrásanyagként is használható, főként összességében értékes néprajzi, nyelvészeti és szociográfiai adatokat tartalmazó, sok viszontagság után hozzáférhetővé tett, meggyenként rendezett, községenként rövid tartalmi ismertetővel ellátott – 45 év előtti gyűjtött anyagra.

U. Kerékyártó Adrien

Az ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Gimnáziumának néprajzi tábora Nadapon

A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Radnóti Miklós Gyakorló Gimnáziumában közel negyedszázados múltra tekint vissza a nyári falukutató táborok szervezése. Az iskola évkönyvében Lami Rudolf igazgató 1983-ban így értékelte a táborok munkáját: „Iskolánk diákjainak és tanárainak egyik legjellemzőbb közös kez-

deményezése a falukutató-szociológiai táborozások létrehozása volt. 1964-ben indult el az első ilyen csoport, azóta 56 tábort szerveztek, több mint 1000 diák és 30 tanár részvételével. Sokféle munkát végeztek: szociológiai-jellegű vizsgálódásokat, néprajzi gyűjtést (hiedelemvilág, népi gyógymódok, népdalok, falumúzeum számára tárgyak gyűjtése) – részben a Néprajzi Múzeum, részben a helyi múzeumok megbízásából. A falukutató táborozások sokakat hozzásegítettek ahhoz, hogy valóságosabb és személyesebb képet kapjanak az ország társadalmi helyzetéről, a gondokról és eredményekről egyaránt...”

Az iskola első falukutató tábort **Jobbágy Károlyné** tanárnő szervezte a Győr-Sopron megyei Dunaremetén 1964-ben. Az utóbbi években már azok a tanárok szervezik a falukutató táborokat, akik az első táborokban még mint az iskola diákjai vettek részt. Szinte az ország valamennyi vidékén táboroztak már: Soltvadkerten (Bács-Kiskun m.) 1965-ben a szakszövetkezeteket, Balatonhenyén (Veszprém m.) 1971-ben a falu előregedését, elnéptelenedését, pusztulását vizsgálták. Mikófalván (Heves m.) 1975-ben az egri Dobó István Vármúzeum számára végeztek néprajzi adatgyűjtést elsősorban a néphit és a népi gyógyászat témakörében. Tevelen (Tolna m.) 1976-ban az áttelepült bukovinai székelyek beilleszkedését, Garán (Bács-Kiskun m.) a németek, bunyevácok és a Felvidékről áttelepített magyarok egymás mellett élését vizsgálták.

1987. június 21–28. között a Fejér Megyei Múzeumok nadapi alkotóháza adott otthont annak a 20 középiskolásnak, akik **Kolczonay Katalin** tanárnő vezetésével

A nadapi falukutató tábor résztvevői **Gunda Béla** professzorral a Velencei-hegységben
Lukács László felvétele

Nadapon és környékén néprajzi gyűjtésre vállalkoztak. A tábor munkájában dr. **Gunda Béla** Herder-díjas egyetemi tanár is részt vett, aki kérdőíveivel, hasznos tanácsaival segítette a diákok gyűjtését. A tábor résztvevői Nadap, Sukoró, Velence, Kápolnásnyék, Pázmánd és Lovasberény községekben végeztek néprajzi adatgyűjtést. Gyűjtésük eredményeként a jeles napi- és lakodalmi szokásokról, a népi gyógyászatról, a baromfitartásról, a kenyérsütésről, a burgonyatermesztésről, a paraszti virágoskertekről, az árucseréről néprajzáról és a koldusokról írtak dolgozatokat, amelyeket a székesfehérvári István Király Múzeum Néprajzi Adattárában és a budapesti Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárában helyeztünk el. Az adatgyűjtés mellett a táborozók tárgygyűjtést is végeztek az István Király Múzeum néprajzi gyűjteménye részére.

A terv szerint a következő falukutató tábort 1988-ban ismét Fejér megyében, Csákszentimreyben rendezik.

Lukács László

Nemzetközi Diák Honismereti Tábor

A Nemzeti Front Nyugat-Szlovákiai Kerületi Bizottsága és a Hazafias Népfront Győr-Sopron megyei Bizottsága az idén immár nyolcadik ízben rendezte meg Nemzetközi Diák Honismereti Táborát. A kéthetes rendezvény keretében húsz szlovákiai és ugyanennyi magyarországi középiskolás ismerkedhetett egy-egy hétig egyrészt a vendéglátó tájegységekkel (a Rábaközszel, ill. az Alsó-Garam mentével), másrészt a néprajzi-honismereti kutatómunka műhelytitkaival.

Az idén az érsekújvári járásból kiválasztott húsz szlovákiai diák 1987. június 22-től egy hétig Csorna városának vendége volt. A hét nap alatt a fiatalok, magyarországi társaikkal karöltve, múzeumi és népművelő szakemberek irányításával Szilváskány községben végeztek néprajzi kutatómunkát. A tsz-hagyományok és a szöveges folklór rögzítése mellett két kiscsoport tárgygyűjtéssel foglalkozott. Szorgos munkájuk eredményeként (természetesen a megértő szilváskányiak segítőkész együttműködésének köszönhetően) annyi hagyományos használati eszközt, lakberendezési tárgyat sikerült összegyűjteniük, hogy a felgyülemlett anyag, a tavaly a szomszédos Pásztoriban gyűjtöttel együtt alapját képezheti a közeljövőben berendezésre kerülő tájháznak.

A konkrét kutatómunkát különféle kiegészítő programok tették színesebbé. Esténként ismeretterjesztő előadásokat hallgathattak meg a résztvevők, ill. táncházban és közös népdaltanulásban kovácsolódhatott egygő a két kis csapat. Két kirándulás keretében Győrrel és Sopron környékével ismerkedhettek meg a szlovákiai vendégek. Balfon Szerb Antal emlékművénél rótták le kegyeletüket a fiatalok.

A tábor résztvevői 1987. június 28-án érkeztek következő szálláshelyükre, Párkányba. Itt a Nemzeti Front Érsekújvári Járási Bizottsága több más járási kulturális intézménnyel, elsősorban a Járási Múzeummal karöltve gondoskodott a színes programról. Az első két nap az érsekújvári járás, valamint Pozsony nevezetességeivel való megismerkedéssel telt el. A résztvevők többek között megtekintették a bényi műemlék-templomot és sáncrendszerét. Kéménden az Alsó-Garam menti harcok során a

2. világháború alatt elesett hősök tiszteletére emelt emlékműnél elhelyezték a kegyelet virágait.

A következő napok itt is serény kutatómunkával teltek. Egy csoport a Muzsla-Csenke-i régészeti feltárómunkánál segédkezett, egy másik viszont a muzslai néprajzi gyűjtemény konzerválását végezte a múzeum szakemberének irányításával. A Honismereti Táborral egyidőben zajlott a Csemadok Járási Bizottsága és az Érsekújvári Múzeum IV. Néprajzi Kutatótábora, amelynek résztvevői ebben az évben Kicsinden dolgoztak. A diáktábor „néprajzosi” ebbe a munkába kapcsolódottak be. Hála a kicsindiek segítőkész vendégszeretetének, elmondhatjuk, hogy munkájuk itt is gyümölcsöző volt. Mivel nagy vonalakban ugyanazokat a témákat kutatták mint Szilsárkányon, a munka befejeztével módjukban állott a két, részben eltérő jellegű település népi kultúrájának vizsgált szeltekéit összehasonlítani. A kutatómunkát itt is különféle ismeretterjesztő előadások, filmvetítések, táncesték egészítették ki.

A július 3-i értékelésen a lezajlott táborról a résztvevő diákok és a vezetők is pozitív értelemben nyilatkoztak. Mindkét ország képviselői reményüket fejezték ki, hogy a most kibontakozó együttműködés a jövőben még szorosabbá válik. Ennek nemcsak intézményes, de a tábor ideje alatt szövődött barátságok megalapozta személyes feltételei is adottak.

Liszka József

Honismereti tábor Sárbogárdon

Az idén 12. alkalommal, augusztus 3–12. között Sárbogárdon rendeztük meg a Fejér megyei honismereti tábort 35 középiskolás részvételével. A táborozó diákok muzeológus szakemberek irányításával kutatták Sárbogárd néprajzi és irodalmi hagyományait.

Négy-öt fős csoportokban gyűjtöttek és dolgoztak fel kisebb-nagyobb témákat, s a tábor végére gyűjtött anyagból beszámolót írtak. Többek között kutatták a Sárbogárd környéki egykori tanyavilág emlékeit, a híres sárbogárdi sertés- és libatartás nyomait, a régi sárbogárdi vásárok és piacok hagyományait. Gyűjtötték a jeles napokhoz és az emberi élet fordulóihoz fűződő szokásokat, a népi növényismeret és népi orvoslás emlékeit. Külön csoport foglalkozott a táplálkozási szokások és régi receptek lejegyzésével. A Jáky József Építőipari Szakközépiskola néhány diákjának feladata a régi épületek felkutatása, felmérése, dokumentálása volt. A Sárbogárdhoz valamilyen módon kapcsolódó írók, költők, irodalomhoz kötődő személyek, emlékek feltárásáról is született dolgozat.

A táborozók nemcsak a szellemi értékek összegyűjtésével, megmentésével foglalkoztak, hanem számos régi hagyományos használati eszközt, fényképet, újságot is felkuttattak, melyek az István Király Múzeum néprajzi és újkortörténeti gyűjteményében kaptak helyet.

A néprajzi és irodalmi gyűjtés mellett több előadást hallgattak a diákok, elsősorban a vizsgált témákhoz kapcsolódóan, ezen felül a korábbi táborokhoz hasonlóan egy régészeti napot is tartottunk, amikor régész szakemberek adtak tájékoztatást Sárbogárd és környéke régészeti lelőhelyeiről és régészeti jelentőségéről.

A táborozók ismereteit gyarapította a Szekszárdon tett tanulmányi kirándulás, melynek során szakember segítségével megtekintettük a szekszárdi Béri Balogh Ádám Múzeum kiállításait, továbbá a Babits Emlékházat. A táborban elkészült beszámolók szerepeltek a megyei és az országos néprajzi és újkortörténeti pályázat ifjúsági tagozatán. A legjobb munkák készítőit könyvjutalomban részesítettük. A dolgozatok közül Dunai Rita és Somogyfoki Rita munkája a sárbogárdi népi orvoslásról az országos szintű elbíráláson hatodik helyezést ért el.

Varró Ágnes

Magyar néprajzi filmek és videoprogramok nemzetközi szereplése 1987-ben

Az év elején januártól áprilisig az Amerikai Egyesült Államok és Kanada több városában láthatta az ottani közönség a magyar nép táncait az Állami Népi Együttes tolmácsolásában. A műsor után 1 órányi videoprogramot is kapott az érdeklődő amerikai néző kalocsai, kalotaszegi, mezősegi, csongrádi, hortobágyi, szatmári táncokból.

Nyugat-Berlinben március 16–20. között az ICEM oktatófilm fesztiválján a „Néptáncnyelven” című videosorozat *Kalotaszegi táncok* című részét dicsérte a szakmai közönség, valamint a *Kocsigyártó-mesterségek* című filmünk keltett nagy érdeklődést. Ezt a két alkotást április 1–3. között Csupakon is bemutatták az OOK nemzetközi oktatófilm szemléjén, ahol még *A hangyatojás gyűjtögetése* című film is szerepelt.

Május 20–24-ig került megrendezésre Los Angelesben az ANTROPHOS'87 nemzetközi antropológiai fesztivál az University of Southern California rendezésében. Hazánkat a *Méhkeresés* és a *Bédó* című film képviselte nagy sikerrel, melyet a megjelent kritikák is tükröztek.

Július 3–4-én az ausztriai Oberdrauburgban mutattuk be nagy sikerrel a város közönségének az *Emberek és maszkok* című film német verzióját.

Budapesten tartották július 5. és 11. között a 4. Nemzetközi Antropológiai Filmszemináriumot „Különös tekintettel az európai társadalmak”-ra címmel a párizsi CNRF, az MTA és a Néprajzi Filmstúdió szervezésében. 15 különböző országból (Ausztrália, Ausztria, Belgium, Dánia, Finnország, Franciaország, NDK, NSZK, Nagy-Britannia, Norvégia, Olaszország, Szovjetunió, Svédország, Svájc és Magyarország) hoztak filmet. Mi a következő filmeket vetítettük: *Asszonyfarsang Mátraal-máson* és a filmhez kapcsolódó videoprogramot: *Volt egyszer egy ritus ... 1967–1987; Busójárás Mohácson; Emberek és maszkok Karintiában; Búcsújárás* – ez utóbbit még munkakópia formájában. A szeminárium szervezéséről és programjáról minden résztvevő elismeréssel nyilatkozott személyesen és szakmai folyóiratokban egyaránt (pl.: CVA NEWSLETTER).

Budapesten szeptember 21–25. között zajlott a „Scientific film-video days '87” nemzetközi kolokvium az OPAKFI szervezésében. Ezen a rendezvényen 10 perces video összeállítást mutattunk be a magyar néprajzi filmezés típusairól.

Jugoszláviában, Kranjban rendezték meg szeptember 28-tól október 2-ig a III. Nemzetközi Ökológiai és Ethnológiai Filmszemináriumot. Az *Olajútés Hetésben* és a *Méhkeresés* című film került bemutatásra a magyar anyagból.

A IV. Mediterrán Antropológiai Filmhetet október 12–15. között tartották meg Palermóban, ahol az erdő kultúrája volt a téma. A nemzetközi mezőnyben a *Bédót* – egy nyírfakéregből készült egyszerű népi hangszer bemutató filmet – és a *Méhkeresést* vetítették.

Október 28-tól november 3-ig Szovjetunióban az észtországi Parnuban és Tallinban került megrendezésre egy nemzetközi vizuális antropológiai szeminárium és filmfesztivál. *Az emberek és maszkok Karintiában* című mikulásnapi ausztriai népszokást megörökítő filmünk különdíjat nyert ezen a fesztiválon.

A fenti fesztiválokön és konferenciákön szereplő filmeket és videoprogramokat a Néprajzi Filmstúdió munkatársai (Lehel László, Papp János, Tari János) készítették és mutatták be a nemzetközi közönségnek.

Tari János

KIADVÁNYOKRÓL

Néprajzi kiadványok a látóhatáron kívül II.

Tovább igyekszem körültekinteni a gazdag irodalomban.

Ojtozi Eszter két bibliográfiáját (A máriapócsi baziliták cirillbetűs könyvei. Régi tiszántúli könyvtárak 2. Debrecen 1982. — A görögkatolikus hittudományi főiskola könyvtárának szláv és román cirillbetűs könyvei. Régi tiszántúli könyvtárak 4. Debrecen 1985) a Kossuth Lajos Tudományegyetem kitűnő könyvtára adta ki. A kiadványok fontos egyház- és könyvtörténeti bevezetései s maguk a részletesen bemutatott könyvek hozzájárulnak azoknak a kül- és belföldi kapcsolatoknak a felvázolásához, amelyek bazilita kolostorainkat és a görögkatolikus falusi plébániákat jellemzik. A könyvek nyomán a hitéletben új elgondolások, eszmék jelentek meg, régiek elhalványodtak, újak megerősödtek s mindezeknek lecsapódásai vannak a valási néprajzban is. A hihetetlenül fárasztó utánajárással készült két bibliográfiát a néprajz, a művelődéstörténet nélkülözhetetlen segédeszközének tekintjük.

A Káli medence kutatói ismét jelentkeztek. *Történeti és néprajzi dolgozatok a Káli medencéből* (Veszprém 1986) jelent meg egy gyűjtemény. S. Lackovits Emőke szerkesztette. A tizenhárom tanulmány mindegyike forrásértékű, hiánytpótló. Csak a néprajziakat említem meg. Lukács László történeti mondákat közöl. Csoma Zsigmond a mustmétről és az aszuborról ír. H. Csukás Györgyi írása a mosás feldolgozását is érinti. Ismeretlen adatokat közöl a falusi közös mosóhelyekről. Előttem van a felsőbajor szabadtéri múzeum egyik kiállítási vezetőkönyve, amely a mosást mutatja be (F. Lobenhofer, T. Nonnenmacher, Wasche und Waschepflege im Wandel. Grossweil 1987). Ez is csak aláhúzza H. Csukás Györgyi írásának jelentőségét. A mosás, a tisztálkodás monográfiáját kellene elkészítenünk. S. Lackovits E. és Sófalviné Tamás Márta etnobotanikai, táplálkozási tanulmányaikból közölnek részleteket. Selmeczi Kovács Attila a részszarítás és bércséplés módjáról, Gelencsér József a pásztorok gyerekekről, Hála József a kistavakon folyó vízi tevékenységről számol be. Megfigyeléseik mögött szétágazó elméleti ismeret rejlik.

Honismereti pályamunkákat tartalmaz a *Néprajzi dolgozatok Heves megyéből* (szerk. Petercsák Tivadar, Eger 1986). Egyik közlemény értékesebb forrás, mint a másik. A gyűjtők és tárgykörük kivétel nélkül említést érdemelnek (Fejes K.: Erdőhasználat Bodonyban, Gyevnár É.: Gyümölcsaszalás és lekvárfőzés Szilvásváradon, Farkas G.: Kenyérsütés Bodonyban, Kovács K.: A paraszti kisipar Poroszlón, Gál Gy.: A szilvásvárad Orbánház, Maruzs J.: Gyermekekori summás emlékeim, Ujváry F.: Boldog község népviselete, Szabó I.-né: Fedémesi lakodalmak, Bolykiné Szabó Marianna: Halotti, temetési szokások Mátraderecsken). Szamba véve a Mátraderecskéről eddig megjelent közléseket, megérett a lehetősége annak, hogy a faluról monográfia készüljön.

Domán Imre munkája A szarvasi cigányok (Szarvas 1984). A város cigány negyedének, Krakkónak a lakói még a múlt század elején vándor sátoros cigányok voltak. Ma lókereskedők, vályogvetők. Még őrzik nemzetségi szervezetük emlékét.

Minden cigánynak van valamilyen – nem ritkán modern (Derrick, Megré) – gúnyneve. Megmutatkozik náluk az akkulturáció számtalan jele (sportlovakat tenyésztnek, japán törpe tyúkot tartanak, televízióval rendelkeznek stb.), de az injekciótól még ma is félnek. A könyv előszó írója, Molitorisz Pál hangsúlyozza, hogy évtizedekig eltart, amíg a cigányok megfelelő társadalmi és gazdasági szintre emelkednek.

Tartsuk számon az érsekújvári járási Múzeum *Castrum Novum* c. évkönyvét. Az 1. kötetben (1982) Vida István a múzeum történetét ismerteti. A néprajznak is szól Nezivánszky Gábor tanulmánya a koraközépkori kéméni veremlakásokról. A 'meneteles bejárat' olyan gádort jelent, mint a nyírségi, hajdúsági vákánchos házaké, putri istállóké. Az egyik ház falában „talált titkos” fülke analógiáját a palóc építkezés kutatói is észrevették. Gudmon Ilona Zsitvabesenyő népviseletét tanulságos képekkel mutatja be. A szlovákiai magyarság kutatásának motorja, kiemelkedő személye Liszka József. A Héttől és más kiadványokból munkásságát már ismerjük. Most a Madách kiadó égisze alatt *Ágas-bogas fa* címen kitűnő, nemcsak az ifjúságnak, hanem az ottani magyar szellemet ápolók mindegyikének szóló néprajzi összefoglalást adott ki (1986). Igyekszik a népi kultúrát szellemi életünk egészébe beleötvözni. Ahol az élet zajlott című fejezetben a háztájék, a munka világáról szól. Majd az átmeneti rítusokat, a szokásokat ismerteti. Pompás a 75 lapnyi kötet színes képanyaga. A könyv ne csak a könyvespolcunkon álló munkaeszköz legyen. A szerző törekvése, mondanivalója találjon utat a lelkekhez is. A Madách kiadó adta ki Csáky Károly könyvét is a *Honti barangolás*-okat (Pozsony 1985). A kötet jórészt eddig ismeretlen néprajztörténeti közléseket tartalmaz. A szerző Szeder Fábrián, Ipolyi Arnold, Györffy István, Kodály Zoltán és mások munkásságáról szól. A honti múzeum (Ipolyság) történetéről mondottakat éppenúgy számon kell tartanunk, mint a Szondiról szóló mondatfoszlányokat. Liszka József és Csáky Károly munkái a magyar értékeinkhez való ragaszkodás kifejezői.

Azt hiszem kevés etnográfus, folklorista kezébe jutnak el a *Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok* c. sorozatban megjelent munkák, amelyek Hajdú Mihály búzgózkodása révén látnak napvilágot. Csak kettőt ragadok ki közülük, Fülöp László A sárvári kovácmesterség szakszókincse c. munkában (25. sz., Budapest, 1985) ilyen fejezeteket olvashatunk: a mesterség, mesterek típusai, a sokféle patkó készítése, kasza- és szekérvasalás, a kovács évszakonkénti munkája, szokások, szólások, a kovácsok kalapáccsal adott jelei, stb. Kár, hogy képeket nem közöl a szerző. A sorozat (27 sz.) hasonló tárgyú kötete: Hajas Andrea: A nagykanizsai kovácmesterség szakszókincse. Budapest 1986. Ebben már illusztrációk is vannak. Tájékoztatásul közölni kellene a Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok és más hasonló kiadványok minden számában az addig megjelent publikációkat.

Kezembe került Bottyán János konventi ref. lelkész bibliográfiája (Bottyán János életművének bibliográfiája. Összeállította Király László. Budapest 1985), amely nem szűkölködik néprajzi publikációkban sem. Íme néhány cím: A szülőföld néprajza Győri Elek parasztfestő képein, A paszabi szöttes egyszarvú mintájának legendája, Sajóvelezdi fejfák, Prédikátorok néprajzi hagyatéka, „Győri” cserépedények falusi református templomokban, stb.

Kozár-Mukics Mária szlovén és magyar nyelven megjelent munkája (Szlovénvidék. Ljubljana–Szombathely 1984) a szlovének lakta vasi vidék sokoldalú bemuta-

tása. A tömör néprajzi jellemzés mintaszerű, példamutató s örvendetes, hogy a könyvet a ljubljanoi Edvard Kardelj Egyetem és a szombathelyi Savaria Múzeum adta ki. Talán mégis csak izzik valahol a magyarság és a környező népek tudományos együttműködése. Valamiképpen jobban kellene tudatosítani a magyar–szlovén együttműködés néprajzi eredményeit. K. Mukics Máriától várjuk szlovénjeink korszerű néprajzi monográfiáját.

Tartalmas néprajzi tanulmányokra lelünk a *Vasi Honismereti Közlemények* újabb köteteiben. Két cikk is szól a mézeskalácsos mesterségről (Zongor Lajos és Vass György a szerzők, 1984. 2. sz.). Pomogyi József regös ének maradványokat közöl. Brigovich Marietta Horvátsidány népi építészetét, Tóth József Olad gyógynövényeit mutatja be (1986. 1–2. sz.). Horváth Ernő Dömötör Sándorról emlékezik meg s közli a folyóirat Dömötör S. hegyhátszentpéteri gyűjtését. Kitűnő gondolat volt, hogy lexikonszerűen összeállították a megye honismerettel foglalkozó személyeinek rövid életrajzát, jellemezték munkásságukat, közlik bibliográfiai adataikat. Mindezekon kívül számtalan honismereti közlemény, beszámoló érinti a néprajz területét. A vasiak lexikonának van előzménye. Az erdélyi Igaz Szó 1984 évi évkönyve a *Néprajzosok kislexikonát* tartalmazza, 58 kutatót mutatva fel.

Az Európa könyvkiadó publikációi nem esnek a látóhatáron kívül, de mégis megemlékezem Szentiványi Mihály *Gyaloglat Erdélyben* (1986) c. munkáról, amelyben különböző rejtett néprajz megfigyelést olvashatunk. A múlt század első felének utazója szól a tókalásról, falusi táncról, esküvőről, a juhászatról, a különböző háziiparokról (a szatyorcsonáló Tácsról), magyar, román és szász viseletről, tutajozásról, a falucsúfolóiról ismert Gagyról. A székely etnikai csoportok jellemzéseit úttörőek. Nem értem azonban, hogy a besztercei Galac ismertetésénél miért szemlélhetjük a galaci kikötő vitorlásait. Az erdélyi Galachoz közeleső Sajó nem hajózható. A 38. oldalon nem szász leányt, hanem román nőt láthatunk. A 72. oldalon a román hegyi asszony pedig házasulandó szász leány. A kártyus (221. l.) nem díszítő ornamentika, hanem faedény.

Gunda Béla

IN MEMORIAM

Dömötör Tekla

1914 – 1987

Elment. Elaludt csendesen – egy operáció után, egy (ilyenkor csaknem mindig elkerülhetetlen) vérrög végzett vele. Már hosszú évek óta beteg volt, gyógyíthatatlanul, és ezt néhány éve tudta is. Ettől kezdve úgy élt, úgy gazdálkodott idejével, hogy minél többet elvégezhesen feladataiból. Gondjait azonban nem osztotta meg velünk. Még tavasszal is elutazott egy kongresszusra, a tél elején rövid idő alatt eljuttatta legfrissebb könyvét mindazokhoz, akik kedvesek voltak neki. Magához hívta fiatalságának barátait és „könyvpremier” ürügyén elbúcsúzott tőlük.

Amióta ismertem, tudatosan élt, célratorően alakította önmagát.

Ebbeni adottságait nem csekély áldozatok árán fejlesztette ki. Szüksége volt rájuk. Először is azért, mert fiatalosága éveiben jobban ismerte az anyagiak hiányát, mint a felhőtlen hétköznapiakat. Másodszer azért, mert fejét filozopteri pályára adta. (Sokáig még ezt sem tudta elérni, volt magántisztviselő, óraadó nyelvtanár, titkár-nő, gépiró, majd könyvtáros, és csak érett fővel lett egyetemi oktató – 1953-ban.) Harmadszor azért, mert mindezekon felül feleségnek és családanak is kellett lennie. Sorsa részben olyan évtizedekben telt el, amikor Magyarországon az emancipáció inkább növekvő fizikai terheket és hangzatos jelszavakat jelentett, nem pedig a tökéletesebb életfeltételek megvalósítását. Ugyanakkor sokmindenben szerencséje volt. Egyetemi éveiben néhány egészen kivételes nagyságú professzora akadt (Alföldi András archeológus és Kerényi Károly vallástörténész előadásait hallgatta többek közt és ez utóbbinak tanítványai közé sorolhatta magát). Alakulását több kiváló szellemű barát társasága könnyítette meg (Szerb Antal író és irodalomtörténész, Honti János folklorista, Ortutay Gyula folklorista, Trencsényi-Waldapfel Imre klasszika-filológus, Devcseri Gábor klasszika-filológus és mindenek előtt Dobrovits Aladár egyiptológus, aki férje is lett), hogy csak azokat említsem meg, akik nincsenek már közöttünk.

Később, a háború és az utána következő évtized elzártságát követően a szakma kötötte őt össze Európában és Amerikában sok olyan emberrel, akik nemcsak intellektuális eredményeikkel, de emberi értékeikkel is beírták nevüket a tudományok történetébe. Mindebben nyelvtudása is segítette (angolul, németül és franciául írt, beszélt és olvasott, járatos volt továbbá a klasszika-filológia műhelyeiben). Legfőképpen az a mindenek előtt reá jellemző képessége volt segítségére, melynek köszönhetően otthonosan mozgott más országok tudományos közegeiben. Kiismerte magát a múzeumok, az egyetemek, a könyvtárak és az ott dolgozók otthonainak sajátos világában. Ráadásul nagyon hamar eligazodott csaknem mindenütt a hétköznapi sok meglepetést tartogató helyeizeiben is, az utca emberének problémáit megértette, s sokan fordultak hozzá (ezt mindig öniróniával emlegette) – tanácsért. Másszóval rendelkezett a nem csekély erőfeszítés árán kifejlesztett képességgel, aminek segítségével meg tudta magát értetni a legkülönfélébb foglalkozású emberekkel. Vál-

takozó intenzitású kapcsolatai alakultak ki tudósokkal, művészekkel, közéleti emberekkel és az utca embereivel. Voltak azonban kivételezettek is: barátai, ezekkel évtizedeken át – sokszor nehéz körülmények között is – fenntartotta és ápolta, megerősítette az összetartozás szálait.

Ezzel szorosan összefüggően kialakította azt a képességet is, amelynek birtokában közvetíteni tudta mások számára azoknak problémáit, akikkel kapcsolatba került. Meglehet, talán ez volt az oka annak, hogy mélyebben húzódó igazságokat ismert fel hétköznapi eseményekben és egyszerű embereknek arról való vélekedéseiben. A folklór-műveltséget értő elméje ezért fedezett fel számos törvényszerűséget, olyan összefüggést, aminek révén sikerült lebontani a válaszfalat a szaktudomány és az élettapasztalatok között. Olyan gondolkodási és magatartási szabályokat ismert fel, amelyek mindenkor iratlanok, és csak tragédiák árán szeghetők meg. Rájött arra is, hogy az ilyen szabályokat ismerő egyszerű emberek mindig közvetítők szerepében működnek a különböző műveltségi szintű társadalmi rétegek és osztályok között.

Tudományos munkásságának szakterülete a népszokások, a dramatikus szerepjátszások és a vallási képzetek eszmetörténetének kulturális tereit világította meg, olyan szellemi tartományokat, ahol az elmúlt évtizedek civilizációs változásai talán a legnagyobb arányú fordulatot hozták az emberiség, mindenek előtt Európa és Amerika történetében. Ez egyszersmind válaszótra terelte a kutatók többségét. Neki is döntenie kellett. Sokan a modern életfeltételek és a korábbi időszak folklór-műveltségének szövegeit (vagy gesztusait) tekintették vizsgálataik – formalizálható – tárgyának. Sokan pedig arra törekedtek, hogy kultúrtörténeti folyamatokként érzékeltessék feldolgozásaikban a képzetek és megnyilvánulásaik egykori tényeit. Ő az utóbbi értelmezést választotta. Ebben a választásban valószínűleg szerepet játszott az a körülmény is, hogy mint lelkiismeretes tudós úgy vélte: nem rendelkezünk még elégséges bizonyító anyaggal, összegzést és hézagpótló anyaggyűjtést egyszerre kell végeznünk. Mindenesetre azon volt, hogy a folklór tényeit új felfedezésekkel is gyarapítsa, s azokat összekapcsolja a tudomány értékrendszereivel. Miközben új ismeretekkel és felfedezésekkel gyarapította a tudományosságot, egyszersmind a leghívebben megőrizte, fenntartotta és kiegészítette a régebbi szakműveltséget. Napi beszélgetések közvetlenségével adta tudtunkra megújuló ismereteit. Csak a pedagógus sors paradoxája, hogy e beszélgetések élményében a leggyakrabban azok részesültek, akik a legkevésbé tudták értékelni az alkalom sajátosságát: óráira látogató egyetemi hallgatók.

A budapesti tudományegyetemen egy évtizeden át volt tanszékvezető professzor, két évtizedes oktatói múlttal maga mögött. Státuszváltozása egyáltalában nem módosította pályáját, jobban mondva tanítványaival és hallgatóival való kapcsolatát. A kívülállónak úgy tűnt: könnyen áthidalva a közte és a körülötte lévők életkori és ismeretbeli távolságát, valamennyi jelenlévőt mindig kollegaként, sőt nem is egyszer (olykor arra egészen érdemteleneket is) barátként kezelte.

Egyetlen lakó számára is valószínűtlenül kicsiny méretű lakásán ez a népes kompánia egymásnak adta a kilincset. (Aztán voltak itt rendszeresen olyan összejövetelek is, amelyeken, egynémely oktatótársának nem csekély bosszúságára, többen zsúfolódtak össze, mint ahányan óralátogatóként eleget tettek az Egyetemmel szem-

ben fennálló kötelezettségeiknek. A helyzet csekély számú nyugdíjas évében sem akart megváltozni!) Meglehet, hogy magateremtette környezetét olyan médiumnak tekintette (s ez egyáltalában nem ritka a tudomány világában!), amely számára alkalmas közeg: kipróbálni, mennyire meggyőzőek alakulóban lévő elméletei. Lehet, hogy így volt, lehet, hogy nem. Annyi azonban bizonyos, hogy a jelenlévők jól érezték magukat és odaadással figyelték a tanári produkciót. Ezáltal a meglehetősen sivárrá vált egyetemi életben sikerült ideig-óráig visszaállítania a különböző korosztályokhoz tartozó szellemi emberek között lehetséges kapcsolatok értékeit.

Ennek a teljesítménynek eleganciáját elsősorban azzal érte el, hogy nem akart szokványos tanári pedantériával összeütközött iskolát vagy „kört” létrehozni. Mégkevésbé igyekezett a maga köré vont kört fenn is tartani évek hosszú során. Mindössze lehetővé tette mások számára is, hogy boldogan figyeljék, milyen meggyőzően érvel, miközben bejárja a szokások, a vallási képzetek és a dramatikus játékok – leginkább az ő felfedezései révén – egymással összefüggőnek látszó, határos tartományait.

Nagyszámú publikációival a magyar tudományosság eredményeit (ezeknek zömét a saját szakterületén a maga eredményeinek tekinthette) egyszersmind bekapcsolta a nemzetközi vérkeringésbe. Működését számon tartották a német, az angol és a francia nyelvterületen, továbbá jól ismerték Skandináviában, mindamellett – gyakori érintkezései révén – a szomszéd országok szakmai berkeiben is. Olyan nemzetközi tömörülések, mint a Folk Narrative Society vagy a Societé International Ethnologique et Folkloristique rendezvényei újabb és újabb alkalmakat teremtettek számára, hogy megbizonyosodjon egy-egy feltevése helytálló voltáról. Hazatérve feldolgozta az éjszakába nyúlt beszélgetések emlékeit és ettől meg-megújult. Meglehet, sokan tettek így a vele találkozó pályatársai is, dolgoztak bár Bergenben, Bloomingtonban, Baselben, Moszkvában, Münsterben, Rómában, Szófiában vagy Zürichben. Valóságos intézmény volt mindmegannyi kongresszus alkalmi feltételei között, biztós pont, az orientáció tartós lehetősége.

Kiterjedt nemzetközi kapcsolatai miatt számos egyetemi meghívásnak tehetett eleget, előadásokat tarthatott különböző európai és amerikai egyetemeken, díszdoktorrá választotta a Bergeni Egyetem (Norvégiában) és elnyerte a Herder-díjat. Alkalmasint ezek a kivételesen gazdagon áradó elismerések (amiket több kormányki-tüntetés tetézett) éltették benne a reményt, hogy a Magyar Tudományos Akadémia (minthogy 1972 óta a tudományok doktora volt) tagjai közé választja. Csalódnia kellett, pótolhatatlan kárára a magyar nyelv és irodalom adottságain alig tágító Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya tagságának.

Szellemi örökségét publikációi és emlékeink őrzik. Ezeknek zöme az elmúlt harminc évben keletkezett, abban az időben, amikor személyes sorsa is úgy hozta, hogy egyre több energiát fordíthatott (vagy kellett fordítania) választott tudománya művelésére. Nem lehetetlen, hogy életének ebben a szakaszában valósította meg azt az emberi ideált, amit tudósnak és barátoknak szívesen állíthatunk példaként mások (és magunk) elé. Minthogy tudománya s életpályája erre egyaránt predesztinálták: baloldali gondolkodású ember volt – életvezetésében, megnyilatkozásaiban egyaránt. Logikájának demokratizmusa is segíthette összekapcsolni a hétköznapi élet és a gondolkodás szabályait az eszmetörténet törvényeivel. Soha ki nem elégíthető kíváncsisággal ezért nyúlt át politikai, etnikai és nyelvi határokon, azért tudta felmutatni a

kiválasztott tények sokaságából a közöset, a történelmi szabályszerűséget. Baloldalisága intellektuális és emberi elkötelezettség volt, politikai szélsőségben bővelkedő évtizedeinkben egyetlen teljesítmény, látványos csúcok és mélységek nélkül.

Sem ezt, sem az ellenkezőjét nem fogjuk tapasztalni többé.

Drága Barátom, nyugodjál békében!

Hoffmann Tamás

Dömötör Tekla önálló művei

- Passiójáték.* Összehasonlító tanulmány a német irodalom köréből. Bp., 1936. 96 p. (Minerva Könyvtár 104.) – Disszertáció.
- Régi magyar vígjátékok.* (Gyűjtemény.) Bp., 1954. Szépirodalmi K. 398 p. (Magyar klasszikusok.)
- A színjátszás funkciója falun.* Bp., 1960. Színháztudományi Intézet. 82 p. (Színházi tanulmányok.)
- Az újkori színjátszás kialakulása Kelet-Európában.* Bp., 1963. Színháztudományi Intézet. 86 p. (Színháztörténeti Könyvtár 13.)
- Naptári ünnepek – népi színjátszás.* Bp., 1964. Akadémiai K. 271 p.
- Germán, kelta regék és mondák.* (Feldolgozás, bevezetés.) Bp., 1965. Móra Ferenc Könyvkiadó. 288 p.
- A népi színjátszás Európában.* Bp., 1966. Színháztudományi Intézet. 85 p. (Színházi tanulmányok 16.)
- Coutumes populaires de Hongrie.* (Trad.: János Győry.) Bp., 1972. Corvina. 91 p. (Art populaire hongrois 6.)
- Hungarian Folk Customs.* (Transl.: Judith Elliott.) Bp., 1972. Corvina. 86 p. (Hungarian Folk Art 6.)
- Magyar népszokások.* Bp., 1972. Corvina. 72 p. ill. (Magyar népművészet 6.)
- Ungarische Volksbräuche.* (Übers.: Babkó Reményi.) Bp., 1972. Corvina. 89 p.
- A népszokások költészete.* Bp., 1974. Akadémiai K. 260 p.
- Honti János.* Bp., 1975. Akadémiai K. 187 p. (A múlt magyar tudósai.)
- Germán, kelta regék és mondák.* (Feldolgozás, bevezetés.) 2. kiad. Bp., 1976. Móra Ferenc Könyvkiadó. 288 p.
- Coutumes populaires de Hongrie.* 2. ed. Bp., 1977. Corvina. 92 p. 16 t. (Art populaire hongrois 6.)
- Hungarian folk customs.* 2. rev. ed. Bp., 1977. Corvina. 86 p. 16 t. (Hungarian folk art 6.)
- Magyar népszokások.* 2. jav. kiad. Bp., 1977. Corvina. 72 p. 24 t. (Magyar népművészet 6.)
- Ungarische Volksbräuche.* 2. verb. Aufl. Bp., 1977. Corvina. 90 p. 16 t. (Ungarische Volkskunst 6.)
- Folklorisztikai tudománytörténet.* Szöveggyűjtemény. I. (1840–1900.) Bp., 1978. Tankönyvkiadó. 458 p. – Katona Imrével és Voigt Vilmosmal.
- Naptári ünnepek – népi színjátszás.* 2. kiad. Bp., 1979. Akadémiai K. 271 p.
- A magyar nép hiedelemvilága.* Bp., 1981. Corvina. 261 p. 28 t.

- Volks Glaube und Aberglaube der Ungarn.* (A magyar nép hiedelemvilága.) Übertr. von Mátyás Eszterházy. Bp., 1982. Corvina. 307 p. 28 t.
- Magyar népszokások.* 3. jav. kiad. Bp., 1983. Corvina. 68 p. 24 t. (Magyar népszokások.)
- Naptári ünnepek – népi színjátszás.* 3. kiad. Bp., 1983. Akadémiai K. 271 p.
- A népszokások költészete.* 2. kiad. Bp., 1983. Akadémiai K. 259 p. 16 t.
- Régi és mai magyar népszokások.* Bp., 1986. Tankönyvkiadó. 163 p. VIII t. (Néprajz mindenkinek 3.)
- Táltosok Pest-Budán és környékén.* Bp., 1987. Szépirodalmi K. 273 p.

Összeállította: S. Gémes Magda

„Fölöttünk csillagok vannak, az út előttünk végtelen, az esztendők lassan elfaragnak bennünket ...s mint a fogyó lomb, lehullunk...”

(Sinka István)

Búcsú Vajkai Auréltól
(1903 – 1987)

Örökre elment a Bakony kutatója: dr. Vajkai Aurél. Gazdag élete lezárult, de emlékezetét a múlt időben őrzik mindazok, akik ismerték; és őrzik művei továbbadva a Tőle és Róla tudottakat a következő nemzedékeknek.

A hajdani orvosból lett néprajztudós 1903. május 14-én született. A Palotay Gertrúddal való találkozás élete végéig a néprajztudomány szolgálatába állította. Ő pedig hűséges maradt mindvégig a néprajz ügyéhez, népi-nemzeti kultúránkhoz.

Személye és munkássága különösen a Veszprém megyében élők és dolgozók számára lett becses ajándék: élete javarészt e tájon töltötte és itt születtek legjelentősebb, s legnagyobb számú munkái is. Választott szülőföldjévé lett a Bakony és a Balatonfelvidék, amelytől akkor sem szakadt el, amikor öregkorban elköltözött innen.

Jankó János után a térség legjelentősebb kutatója volt. Fáradhatatlanul járta a vidék falvait, szőlőhegyeit: gyalog és kerékpáron, hideg szélben, esőáztatta utakon is, ha kellett. Évtizedek szívós munkája eredményeként tárultak fel a falvak építészeti jellegzetességei, a szőlőhegyek sajátos élete, az ősfoglalkozások megmaradt emlékei, valamint a népi gyógyászat és gyógynövényismeret sokszínű, változatos világa. Nagyszámú publikációinak sorát végignézve, szembetűnik széleskörű tájékozottsága. Nemcsak néprajzkutató volt, de a megye művelődéstörténésze, krónikása és regőse is egyszerre. Munkás esztendei alatt 427 tanulmányt, cikket írt.

Rendszeres tudósítója volt a megye kulturális életének. Munkássága során igyekezett feltárni a Veszprém megye földrajzi tájain lakók kultúrájának történeti rétegeit, jelenleg megfigyelhető sokszínűségét. A népi kultúra bármely területe állt is vizsgálódásának középpontjában, soha nem feledkezett meg az értékeket létrehozó emberről. Legjelentősebb munkáival országosan, sőt az egész magyar nyelvterületen is ismertté tette a szakemberek számára Veszprém megye földrajzi tájait, települé-

seit: a Bakonyt, a Balatonmellékét, Szentgált, Veszprém megye népi építészetét, a szőlőművelést és bortermelést – de sorolhatnánk a többit is. Külön kiemelkedik munkái közül *Szentgál* című monográfiája, még megérhette a közel 30 esztendeig várt II. kötet megjelenését. Feltétlenül meg kell említeni Borsa-völgyi népi gyógyászati kutatásait, valamint „A magyar nép” c. 1943-ban megjelent tanulmánygyűjteményben a magyar nép életmódjáról írott, a népi kultúra minden területére kiterjedő összefoglalását.

Élete során több területen tevékenykedett: 1937-ben Veszprémben, 1939-ben Keszthelyen dolgozott, majd 1941-ben a Néprajzi Múzeumban, 1942-ben pedig az Erdélyi Tudományos Intézetnél. 1942–1945-ig a Magyarságtudományi Intézet tanára volt, 1946–1948-ig pedig Budapesten a Tudományegyetem magántanára. 1959-ben végleg Veszprém megyében telepedett le, ott, ahol évtizede helyszíni kutatásokat végzett, hogy a paraszti és kismesesi közösségek életmódját, kultúráját minél alaposabban, természetes környezetében figyelhesse meg.

Néhány esztendeig, 1965-ig a veszprémi Bakonyi Múzeumnak igazgatója is volt, majd tudományos kutatójaként tette meg naponta az utat Balatonalmádiban lévő lakása és veszprémi munkahelye között. Ezidő alatt nemcsak tanulmányai születtek rendre, hanem gazdagon gyarapította a múzeum néprajzi tárgyi gyűjteményét is. Munkásságával Veszprém megye lakosságának népi kultúrájáról tudásunk alapjait adta meg.

Sokszínű, mozgalmas életének egyik leglényegesebb vonása a látni és láttatni akarás, a táj és a benne élő ember kapcsolatának figyelemmel kísérése volt. Az anyagi és a szellemi kultúra egyaránt vonzotta, de jelentős tudománytörténeti és módszertani munkák is fűződnek nevéhez: az építkezésről, a házbeli életről, az orvoslásról, a csatkaí búcsúról. Több tízezernyi cédulaanyagát és több mint harmincezer fényképfelvételét a veszprémi Bakonyi Múzeum Néprajzi Adattára és fényképtárházába őrizi. Ezekből feltárul a paraszti élet szinte minden mozzanata, a változó táj és településeinek arculata.

Tudományos munkásságát 1977-ben a Magyar Néprajzi Társaság Györfly István Emlékéremmel ismerte el.

Minden nemzedéknek, akik ma és a jövőben a néprajztudomány szolgálatába állnak, útravalóul szólnak szavai: „... az élet sokoldalú, semmit nem lehet önmagában figyelni, legfőképpen nem az embert ... nagyon sokat kell gyűjtenünk, mert a megfigyelés és az adatközlés adják a kutatások alapját és erre az alapra kell felépítenünk a szintéziseket.”

S. Lackovits Emőke

Emlékünnepség Biharnagybajomban

1987. október 23-án Biharnagybajomban többrészes emlékünnepség volt Szűcs Sándor születésének 84. évfordulóján, abból az alkalomból, hogy a községi művelődési ház hivatalosan felvette a *Szűcs Sándor Művelődési Ház* nevet.

Az emlékünnepség a művelődési ház falán elhelyezett bronz felirat és Szűcs Sándor relief (mind a betűk, mind pedig a dombormű Györfi Sándor szobrászművész

alkotása) leleplezésével, valamint Szűcs Sándor sírjának a megkoszorúzásával kezdődött. Az emlékülésen Szűcs Sándor életét és munkásságát Ujváry Zoltán tanszékvezető egyetemi tanár méltatta, rámutatva arra a nagy hatásra, amit Szűcs Sándor a maga szerénysége, visszavonultsága ellenére kifejtett. Néhány, inkább Sinka Istvánt idéző művészi ének-zeneszám és vers-prózamondás után az erre az alkalomra készült Szűcs Sándor emlékkiállítás megnyitására és bemutatására került sor. A tárgyakban és dokumentumokban gazdag kiállítást Dankó Imre rendezte és nyitotta meg, illetve a kiállítás bemutatásával rámutatott a község nagy fia életének és munkásságának egyes jellemző, sajátos mozzanataira. Bejelentés hangzott el arról is, hogy a Magvető Kiadó *A régi Sárrét világa*-t, a Gondolat Kiadó pedig egy válogatást ad közre 1988-ban Szűcs Sándor munkáiból. A nagyszámú, rendkívül érdeklődő közönség az emlékünepség minden mozzanatához számos, nemcsak a tudománytörténet, hanem a néprajztudomány számára is jelentős megjegyzést fűzött.

Dankó Imre

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

TARTALOM

Társasági hírek	59
Tudományos tanácskozások	66
Személyi hírek	75
Múzeumi hírek	76
Kutatóink életéből	78
Kutatómunka	82
Kisebb hírek	84
Gyűjtőpályázat	87
Közművelődés	92
Kiadványokról	99
In memoriam	102

NÉPRAJZI HÍREK

ETNOGRAPHISCHE NACHRICHTEN

Informationsheft der Ungarischen Ethnographischen Gesellschaft

Schriftleiter:

Attila Selmeczi Kovács

H-1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 12.

Die Zeitschrift informiert Sie über
das Program der Ungarischen
Ethnographischen Gesellschaft,
die ethnographischen Forschungen,
Forscher und Ausstellungen,
volkskundliche Dokumentationen,
angewandte Volkskunde
in Ungarn.